

Copyright Nationale Bank van België NV

Iedere openbaarmaking en verveelvoudiging voor
niet-commerciële doeleinden is toegestaan, mits de bron wordt vermeld.

ISSN 1371-1229

Nationale Bank van België
de Berlaimontlaan 14
1000 Brussel
Telefoon : 02-221 20 33
Telefax : 02-221 31 63

INHOUD

DE SOCIALE BALANS 1998	5
VERLOOP VAN DE RESULTATEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN IN 1998	29

LIJST VAN AFKORTINGEN

BBP	Bruto binnenlands product
BTW	Belasting over de toegevoegde waarde
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
MTA	Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid
NBB	Nationale Bank van België
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen

CONVENTIONELE TEKENS

—	het gegeven bestaat niet of heeft geen zin
n.	niet beschikbaar
pct.	procent
p.m.	pro memorie
r	raming

DE SOCIALE BALANS 1998

In dit artikel wordt, aan de hand van de bij de Balanscentrale ingediende sociale balansen, nader ingegaan op de structuur en in zekere mate ook op het verloop van een reeks « sociale » variabelen, bijvoorbeeld werkgelegenheid, arbeidsduur, loonkosten, werkgelegenheidsstimuli en opleiding. De verplichting om een sociale balans in te dienen, geldt voor alle ondernemingen die genormaliseerde jaarrekeningen moeten neerleggen, voor de interbedrijfsgeneeskundige diensten, de verzekeringsondernemingen, de kredietinstellingen, de ziekenhuizen, de ondernemingen naar buitenlands recht die in België een bijkantoor of een bedrijfszetel hebben (voor het in België uitgeoefende deel van hun activiteit), alsook voor de andere privaatrechtelijke rechtspersonen (vzw's, instellingen van openbaar nut, ziekenfondsen) die op jaarbasis ten minste 20 werknemers, uitgedrukt in voltijdse equivalenten, in dienst hebben.

De artikelen over de sociale balansen 1996 en 1997, die respectievelijk in het Economisch Tijdschrift van november 1997 en mei 1999 zijn verschenen, bevatten een gedetailleerde beschrijving van de oorsprong, de inhoud en de toepassingsfeer van de sociale balans. Deze laatste bestaat in een volledige of een verkorte versie, net als de genormaliseerde jaarrekeningen waar zij een integrerend deel van uitmaakt. Welke versie van de sociale balans de ondernemingen moeten invullen, wordt uitgemaakt op basis van de criteria die ook worden gehanteerd om te bepalen welke versie van de jaarrekeningen ze moeten neerleggen¹. Het jaar 1998 is het derde jaar waarvoor de ondernemingen verplicht zijn een sociale balans neer te leggen. De resultaten zijn dan ook in het algemeen van betere kwaliteit dan die met betrekking tot het boekjaar 1997 en vooral 1996. De hierboven genoemde categorie privaatrechtelijke rechtspersonen met

tussen de 20 en de 100 werknemers — uitgedrukt in voltijdse equivalenten —, legden pas voor het eerst een sociale balans neer. Zij hadden namelijk voor de boekjaren die een aanvang namen vóór 31 december 1997 een tijdelijke afwijking verkregen.

In het eerste deel van dit artikel wordt beschreven hoe op basis van de voor 1998 gedeponeerde sociale balansen het staal werd samengesteld van de voor de analyse in aanmerking genomen ondernemingen, dat niet alleen een correct beeld oplevert van de structuurgegevens met betrekking tot 1998, maar ook een zinvolle en onvertekende vergelijking van deze gegevens met die van 1997 mogelijk maakt. Op die manier kan ook het verloop van bepaalde sociale variabelen worden toegelicht. In het tweede deel, dat de eigenlijke resultaten bevat, wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan het verloop van de werkgelegenheid, de arbeidsduur, het verloop van de personeelskosten, het effect van de maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid en de midelen die de ondernemingen uittrekken voor de opleiding van hun personeel.

1. DEKKING VAN HET STAAL

Net als voor 1997 zijn de resultaten van de sociale balansen 1998 geanalyseerd op basis van de ondernemingen die op de afsluitingsdatum, in casu 9 september 1999, voor twee opeenvolgende jaren een sociale balans hadden neergelegd en die voldeden aan een aantal eisen inzake kwaliteit en consistentie. Door die criteria, met andere woorden door het werken met een constant staal, valt het aantal ondernemingen die voor deze analyse in aanmerking komen, net als voor 1997, lager uit dan het aantal ondernemingen die voor het boekjaar 1998 effectief een sociale balans hadden neergelegd. Dit neemt evenwel niet weg dat het onderzochte staal zeer representatief blijft, zowel qua aantal ondernemingen als qua aantal werknemers en dat de resultaten derhalve als waardevol kunnen worden beschouwd.

¹ Een sociale balans « volledige versie » moet derhalve worden ingevuld door de ondernemingen die gemiddeld méér dan 100 voltijdse equivalenten in dienst hebben of die aan twee van de drie onderstaande criteria voldoen :

- gemiddeld méér dan 50 werknemers, uitgedrukt in voltijdse equivalenten;
- een jaarmzet exclusief btw van méér dan 200 miljoen fr.;
- een balanstotaal van méér dan 100 miljoen fr.

TABEL 1 — SAMENSTELLING VAN HET CONSTATE STAAL IN VERSCHILLENDE FASEN

(eenheden)

	Aantal ondernemingen	Gemiddeld aantal arbeidsplaatsen in 1998
Ondernemingen die in aanmerking werden genomen bij de afsluiting op 9 september 1999 door de Balanscentrale	60.710	1.528.088
– Ondernemingen die niet afsluiten op 31 december	20.307	292.004
– Ondernemingen waarvan de Nace-bel-code niet bekend is	226	9.315
Saldo	40.177	1.226.769
– Ondernemingen die geen sociale balans over het jaar 1997 hebben neergelegd	3.600	71.956
– Ondernemingen waarvoor alle rubrieken betreffende 1998 een nul bevatten of blanco werden gelaten	1.464	0
Saldo	35.113	71.956
– Ondernemingen waarvoor de gerichte controles anomalieën aan het licht hebben gebracht	42	15.579
– Ondernemingen die niet voldeden aan de gelijkheidsvoorwaarden voor de overeenstemmende rubrieken betreffende de in voltijdse equivalenten uitgedrukte werkgelegenheid en het aantal gewerkte uren in de sociale balansen over 1997 en 1998	3.208	95.205
– Ondernemingen die extreme resultaten vertoonden voor het verloop van bepaalde ratio's	3.892	28.706
Saldo	27.971	1.015.323
– Ondernemingen uit de bedrijfstakken met de Nace-bel-codes 74.50 (uitzendkrachten) en 80 (onderwijs), ondernemingen die blijkbaar geen activiteit uitoefenen of waarvan de activiteit onvoldoende gepreciseerd is, alsook extraterritoriale organisaties en lichamen en overheidsbedrijven	342	115.160
Voor de analyse in aanmerking genomen ondernemingen uit de particuliere sector	27.629	900.163
– waarvan : Ondernemingen die een volledig schema neerleggen	6.596	749.711
Ondernemingen die een verkort schema neerleggen	21.033	150.452

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

1.1 Samenstelling van het staal

Het constante staal is in verschillende fasen opgebouwd. Uit de 60.710 sociale balansen die op de afsluitingsdatum waren neergelegd, zijn de resultaten weggelaten van de ondernemingen die hun boekjaar op een andere datum afsluiten dan 31 december. Daardoor werd het aantal ondernemingen dat in aanmerking kwam voor analyse, met een derde verminderd. Dat werd gedaan om het staal zo homogeen mogelijk te maken. De bedrijfsvoorwaarden van twee ondernemingen waarvan de ene het boekjaar bijvoorbeeld afsluit op 31 januari en de andere op 31 december van datzelfde jaar zijn erg verschillend vermits de beide ondernemingen slechts één maand van het boekjaar gemeen hebben. Ten einde een sectorale analyse mogelijk te maken, zijn ook de 226 ondernemingen geweerd waarvan de activiteitscode niet bekend is.

Van de overblijvende 40.177 ondernemingen zijn alleen die in aanmerking genomen die ook in 1997 een sociale balans hadden neergelegd, dat waren er 36.577. Op die manier zijn de ondernemingen uitgesloten die om een of andere reden voor het eerst in het staal voorkwamen (bijvoorbeeld de pas opgerichte ondernemingen, ondernemingen die hun btw-nummer hadden gewijzigd, of die welke voor de eerste maal een sociale balans moesten neerleggen, hetzij omdat zij in 1998 voor het eerst personeel in dienst hadden, hetzij door de verruimde toepassingsfeer van de sociale balans¹). Ook on-

¹ Enkel de andere rechtspersonen (vzw's, instellingen van openbaar nut, ziekenfondsen) met — uitgedrukt in voltijdse equivalenten — gemiddeld méér dan 100 werknemers in dienst waren verplicht voor de boekjaren die een aanvang namen vóór 31 december 1997 een sociale balans neer te leggen.

ondernemingen die in 1997 een sociale balans hadden neergelegd maar niet meer in het bestand voor 1998 voorkwamen (vanwege te late neerlegging of behandeling in de Balanscentrale, fusie, overname of faillissement) werden terzijde gelaten. Ter wille van de coherentie zijn tevens de 1.464 ondernemingen weggelaten die voor 1998 een blanco sociale balans hadden neergelegd, terwijl de rubrieken betreffende 1997 wél waren ingevuld. In dit stadium kwamen nog de sociale balansen in aanmerking van 35.113 ondernemingen die in 1998 nog actief waren en ten minste twee jaar bestonden.

De volgende fasen in de samenstelling van het constante staal waren in zekere zin een supplementaire kwaliteitscontrole naast de reeks tests die reeds door de Balanscentrale waren uitgevoerd. In eerste instantie werden gerichte controles uitgevoerd op de grootste ondernemingen uit het staal alsook op die welke in 1997 problemen hadden gegeven. Die controles leidden ertoe dat nogmaals 42 ondernemingen uit de analyse werden geweerd.

Vervolgens werd nagegaan in hoeverre de resultaten consistent bleken in de tijd. In deze fase werd voor iedere onderneming afzonderlijk de informatie over het boekjaar 1997 vergeleken in de sociale balansen 1997 en 1998. Dat was mogelijk voor drie variabelen : de werkgelegenheid uitgedrukt in voltijdse equivalenten, het totale volume effectief gewerkte uren en de totale personeelskosten. De vereiste dat voor de drie variabelen het cijfer voor 1997 hetzelfde moest zijn in de twee opgaven had tot gevolg dat uit het staal nogmaals méér dan 7.000 ondernemingen dienden te worden geweerd. Sommige daarvan waren evenwel zeer belangrijk qua aantal arbeidsplaatsen, wat de representativiteit van het staal in termen van werknemers dienstovereenkomstig zou hebben gereduceerd. Aangezien uit tests voor een aantal grote ondernemingen systematisch een zeer grote consistentie bleek voor de variabelen werkgelegenheid en gewerkte uren — wat niet het geval was voor de personeelskosten — werd besloten voor het geheel van de analyse enkel het gelijkheids criterium op te leggen voor de twee eerstgenoemde variabelen¹. Dit had tot gevolg dat uit het constante staal slechts 3.208 ondernemingen moesten worden weggelaten. Voor het gedeelte van de analyse dat betrekking heeft op de personeelskosten was het echter, om een vertekening

van de resultaten voor het kostenverloop te voorkomen, ook nodig om dat criterium te respecteren inzake de bezoldigingen. Bijgevolg is de representativiteit van het voor dat gedeelte gebruikte beperkte staal wat kleiner dan die van het staal dat voor het overige gedeelte van de analyse werd gehanteerd.

Ten slotte werden, op basis van de ervaring met de sociale balansen 1997, de ondernemingen ter zijde gelaten die voor bepaalde — respectievelijk voor de werknemers uitgedrukt in voltijdse equivalenten en de voltijdwerkers² berekende — ratio's extreme resultaten lieten optekenen (voor de stijging van het aantal gewerkte uren per werknemer, de vermeerdering van de personeelskosten per werknemer en de toename van de kosten per gewerkt uur). Het ging om 3.892 ondernemingen. Die extreme resultaten bleken, voor de grootste ondernemingen, immers het gevolg te zijn van ofwel vergissingen, ofwel fusie, verkoop, overnames of faillissement van het bedrijf³; een andere mogelijke oorzaak was dat resultaten werden vergeleken die betrekking hadden op twee boekjaren met een verschillende duur⁴.

¹ Het is een strikte vereiste dat ten minste de werkgelegenheidscijfers consistent zijn in de tijd om de gezamenlijke resultaten van de twee opeenvolgende jaren te kunnen valideren : de in de sociale balans vervatte informatie heeft immers voor een groot deel betrekking op de structuur en het verloop van de werkgelegenheid tijdens het boekjaar.

² Voor de deeltijdwerkers kunnen de resultaten immers beïnvloed worden door een wijziging in het gemiddelde arbeidsstelsel van die personen, bijvoorbeeld overschakeling op een ander arbeidsstelsel of een wijziging in de verdeling van de deeltijdwerkers volgens hun studieniveau. Het is derhalve veel moeilijker om voor het verloop van de ratio's die voor dat type werknemers worden berekend, toetsingscriteria vast te leggen. Impliciet wordt er dus van uitgegaan dat indien de werkgevers een plausibel antwoord hebben gegeven voor de werknemers uitgedrukt in voltijdse equivalenten en voor de voltijdwerkers, dat ook het geval is voor de deeltijdwerkers.

³ Een fusie of verkoop van het bedrijf doet geen problemen rijzen voorzover de verschillende betrokken entiteiten het werknemersverloop correct registreren en elke entiteit een sociale balans blijft invullen in het jaar dat volgt op de fusie of de verkoop. Is dat niet het geval, dan bevatten de cijfers artificiële jobcreaties of -vernietigingen.

⁴ In dit laatste geval vloeien de problemen voort uit het feit dat het werkgelegenheidsgemiddelde wordt berekend door de som van het aantal aan het einde van elke maand van het boekjaar ingeschreven werknemers te delen door het aantal maanden van het boekjaar, terwijl het aantal gewerkte uren en de personeelskosten betrekking hebben op het volledige boekjaar. Bij de berekening van de ratio's « personeelskosten per werknemer » en « personeelskosten per gewerkt uur » worden bijgevolg variabelen gebruikt die verschillende periodes bestrijken, wat foutieve resultaten oplevert.

Net als bij de vorige analyse werd ook ditmaal geen rekening gehouden met de resultaten van de uitzendbedrijven¹, van de onderwijsinstellingen alsook van de ondernemingen waarvan de activiteiten onvoldoende zijn gepreciseerd of die blijkbaar geen activiteit uitoefenen. De extraterritoriale organisaties en lichamen werden evenmin in aanmerking genomen. Ook de overheidsbedrijven werden, vanwege hun uiteenlopende aard, buiten beschouwing gelaten. Derhalve hebben de resultaten van deze analyse uitsluitend betrekking op de particuliere sector zoals die hierboven is gedefinieerd.

1.2 Representativiteit van het staal

Het aldus samengestelde constante staal omvat 27.629 ondernemingen, die in totaal 900.163 werknemers in dienst hadden. Getoetst aan de meest recente gegevens van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, namelijk die met betrekking tot de situatie op 30 juni 1997,

¹ De door de uitzendbedrijven verstrekte informatie gaat evenwel niet volledig verloren aangezien de ondernemingen die een volledig schema neerleggen, moeten vermelden in welke mate zij een beroep doen op uitzendkrachten.

TABEL 2 — REPRESENTATIVITEIT VAN HET IN 1998 GEBRUIKTE STAAL NAAR HET CRITERIUM VAN DE WERKGELEGENHEID¹

(procenten)

Energie en water	95,2
Verwerkende nijverheid	58,2
Bouw en burgerlijke bouwkunde	38,6
Handel, reparaties en horeca	40,4
Vervoer en verkeer	35,1
Diensten aan ondernemingen	64,3
Financiële dienstverlening	77,8
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	31,3
Overige ²	10,1
Particuliere sector	44,7
p.m. werkgelegenheid in de sociale balans	900.163
totale gesalarieerde werkgelegenheid	2.013.251

Bronnen : MTA, NBB, sociale balansen 1998.

¹ Gemiddelde werkgelegenheid in 1998 in de ondernemingen wier sociale balans gebruikt is voor de analyse, uitgedrukt in procenten van de op 30 juni 1997 door het MTA opgetekende gesalarieerde werkgelegenheid.

² Verzekeringen, ziekenfondsen, diensten aan particulieren, landbouw.

bedraagt de representativiteitsgraad van het staal waarop deze studie is gebaseerd bijna 45 pct.

De representativiteitsgraad verschilt evenwel vrij sterk van bedrijfstak tot bedrijfstak. Hij is het hoogst in de branche energie en water en in de financiële dienstverlening, met respectievelijk 95 en bijna 80 pct. In de tak diensten aan ondernemingen en in de verwerkende nijverheid ligt hij dicht bij de 60 pct. In de handel en horeca en in de bouw en burgerlijke bouwkunde — nochtans twee bedrijfstakken met een groot aantal zelfstandigen, die geen sociale balans hoeven neer te leggen, zelfs niet indien ze gesalarieerd personeel in dienst hebben — bedraagt hij nagenoeg 40 pct. Hij beloopt 35 pct. in het vervoer en verkeer en 31 pct. in de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening (waar de sociale balansen van enkele grote ziekenhuizen in tegenstelling tot het voorgaande jaar ontbreken). De resultaten van de overige bedrijfstakken — verzekeringen, landbouw, diensten aan particulieren en ziekenfondsen — zijn niet afzonderlijk in de tabellen en grafieken van deze studie vermeld vanwege hun lage representativiteitsgraad (minder dan 30 pct.). Ze zijn niettemin in de resultaten van de gehele particuliere sector opgenomen, wat de verschillen verklaart tussen de orden van grootte voor de bedrijfstakken afzonderlijk en die voor het totaal van de ondernemingen.

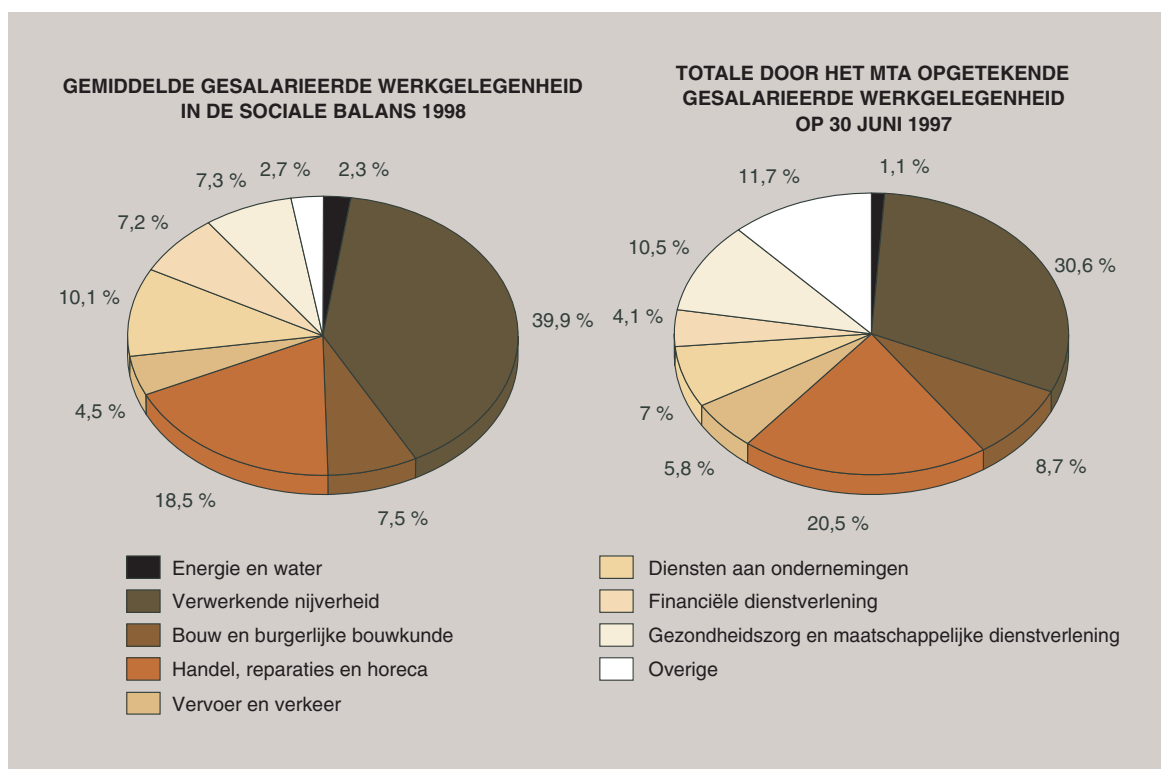
1.3 Sectorale indeling van de werkgelegenheid in het staal

In 1998 waren vier op tien werknemers in de ondernemingen van het staal werkzaam in de verwerkende nijverheid. De ondernemingen uit de branche handel en horeca stelden 18,5 pct. van de werknemers tewerk en die uit de diensten aan ondernemingen 10 pct. De overige branches namen elk minder dan 10 pct. van het totale personeelsbestand voor hun rekening.

In vergelijking met de referentiegegevens van het MTA zijn sommige bedrijfstakken duidelijk oververtegenwoordigd. Dat geldt voor de verwerkende nijverheid, die volgens het MTA 30 pct. van de werknemers telt, vergeleken met 40 pct. in het staal, maar ook voor de branches diensten aan ondernemingen en financiële dienstverlening, die volgens het MTA goed zijn

GRAFIEK 1 — SECTORALE INDELING VAN DE GESALARIEERDE WERKGELEGENHEID

(procenten van het totaal)

Bronnen : MTA, NBB, sociale balansen 1998.

TABEL 3 — ENKELE STRUCTURELE KENMERKEN VAN DE WERKGELEGENHEID IN DE ONDERNEMINGEN VAN DE PARTICULIERE SECTOR IN 1997 EN 1998

(procenten van het totaal aan het einde van het boekjaar)

	1997	1998
Opsplitsing volgens het statuut van de werknemers		
In het personeelsregister ingeschreven werknemers	97,3	96,8
Uitzendkrachten ¹	2,1	2,5
Ter beschikking van de onderneming gestelde personen ^{1,2}	0,6	0,6
Opsplitsing volgens de arbeidsovereenkomst		
Overeenkomst voor onbepaalde duur	94,3	94,0
Overeenkomst voor bepaalde duur	4,5	4,8
Overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk	0,2	0,2
Vervangingsovereenkomst	1,0	1,0

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

¹ Alleen de volledige schema's verschaffen informatie over de uitzendkrachten en de ter beschikking van de onderneming gestelde personen. Bijgevolg wordt het aandeel van die werknemers in deze tabel wellicht onderschat.

² De werknemers verbonden aan een Belgische onderneming door een inschrijving in het personeelsregister van die onderneming en die ter beschikking worden gesteld van een andere onderneming die een sociale balans moet neerleggen, worden twee keer geteld.

voor respectievelijk 7 en 4 pct. van de arbeidsplaatsen, tegen 10 en 7 pct. in het staal. Daar staat tegenover dat de branche gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening ondervertegenwoordigd is : die tak neemt volgens het MTA immers 10,5 pct. van de gesalarieerde werkgelegenheid voor zijn rekening, tegen 7,3 pct. in het staal.

2. DE SOCIALE BALANS IN 1998

2.1 Structurele kenmerken van de werkgelegenheid

Van de 27.629 in het staal opgenomen ondernemingen hebben er 6.596 een volledig schema neergelegd. Deze grote bedrijven, die 15 pct. van het totale aantal ondernemingen uitmaken en elk gemiddeld 114 werknemers in dienst hebben, tellen meer dan 80 pct. van de in het personeelsregister ingeschreven werknemers. De kleine en middelgrote ondernemin-

gen, die een verkort schema indienen en over gemiddeld 7 werknemers beschikken, waren met 21.033.

Naast inlichtingen over de in het personeelsregister ingeschreven werknemers moeten de grote ondernemingen die een volledig schema indienen informatie verstrekken over de uitzendkrachten die in de loop van het jaar bij hen hebben gewerkt, alsook over de personen die hun ter beschikking worden gesteld door andere ondernemingen. Het in rekening nemen van deze categorieën van werknemers in de opsplitsing volgens het statuut van de werknemers vergt enkele kanttekeningen. Zo wordt het aantal uitzendkrachten en ter beschikking gestelde personen in deze opsplitsing ongetwijfeld onderschat omdat, bij gebrek aan informatie, geen rekening kan worden gehouden met de gegevens van de kleine en middelgrote ondernemingen. Bovendien bestaat het gevaar dat werknemers die verbonden zijn aan een bepaalde onderneming en die ter beschikking worden gesteld van een andere onderneming tweemaal worden geteld omdat die personen ook zijn ingeschreven in het personeelsregister van de eerste onderneming.

Met inachtneming van dit voorbehoud is het aandeel van de aan het einde van het boekjaar in het personeelsregister ingeschreven werknemers in de totale werkgelegenheid in 1998 gedaald van 97,3 pct. tot 96,8 pct., ten gunste van de uitzendarbeid die in 1998 2,5 pct. van

het aantal banen vertegenwoordigde. Twee jaar eerder, in 1996, bedroeg het aandeel van de uitzendarbeid slechts 1,8 pct. Ook al blijft dit aandeel al bij al nog vrij gering, toch valt er de laatste jaren een duidelijk stijgende trend waar te nemen. Het aandeel van de ter beschikking gestelde werknemers van zijn kant bleef onveranderd op 0,6 pct.

Per bedrijfstak bezien, is het aandeel van de uitzendkrachten in de totale werkgelegenheid nergens verminderd. In de verwerkende nijverheid, waar dit arbeidstype reeds het meest courant was, is het beroep op uitzendarbeid nog gestegen, tot 4 pct. van de werkgelegenheid in 1998. Het is ook verder toegenomen in de bedrijfstak vervoer en verkeer, in de handel en horeca, en in mindere mate in de diensten aan ondernemingen.

De reeds in 1996 en 1997 opgetekende lichte inkrimping van het aandeel van de aan het einde van het boekjaar in het personeelsregister ingeschreven werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur heeft zich voortgezet. De werknemers met contracten voor bepaalde duur, vervangingsovereenkomsten of overeenkomsten voor een duidelijk omschreven werk (die vaak impliciet van bepaalde duur zijn) vertegenwoordigden in 1998 samen 6 pct. van het totale personeelsbestand, tegen 5,7 pct. een jaar eerder. Het aandeel van de vervangingsovereenkomsten en de overeenkomsten voor een

TABEL 4 — NETTOVERLOOP VAN DE IN HET PERSONEELSREGISTER INGESCHREVEN WERKNEMERS IN DE ONDERNEMINGEN DIE IN 1998 EEN VOLLEDIGE SOCIALE BALANS HEBBEN NEERGELEGD

(eenheden)

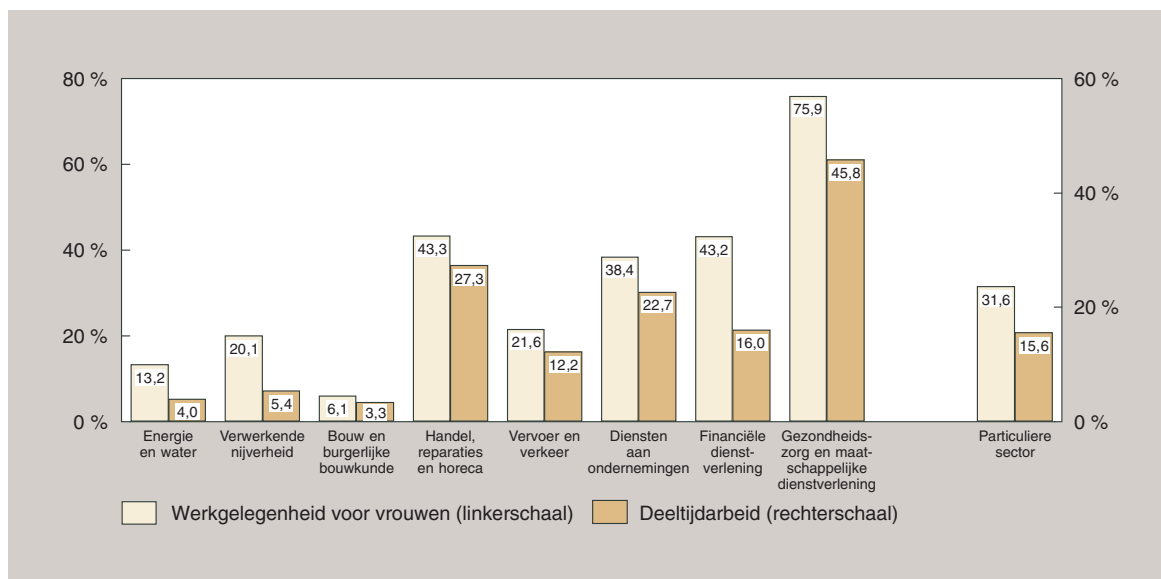
	Totaal	Overeenkomsten voor onbepaalde duur	Overige soorten van overeenkomsten ¹
Energie en water	- 49	- 612	563
Verwerkende nijverheid	- 223	- 5.266	5.043
Bouw en burgerlijke bouwkunde	381	259	122
Handel, reparaties en horeca	3.193	1.216	1.977
Vervoer en verkeer	1.457	954	503
Diensten aan ondernemingen	5.485	3.905	1.580
Financiële dienstverlening	- 14	- 809	795
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	1.352	- 270	1.596
Particuliere sector	12.103	- 270	12.373

Bron : NBB, sociale balansen 1998.

¹ Overeenkomsten voor bepaalde duur, overeenkomsten voor een duidelijk omschreven werk en vervangingsovereenkomsten.

GRAFIEK 2 — SECTORALE OPSPLITSING VAN DE WERKGELEGENHEID VOOR VROUWEN EN VAN DE DEELTIJDARBEID IN 1998

(procenten van de gesalarieerde werkgelegenheid per branche, aan het einde van het boekjaar)

Bron : NBB, sociale balansen 1998.

duidelijk omschreven werk bleef in 1997 en 1998 onveranderd, maar het aandeel van de werknemers met een overeenkomst voor bepaalde duur gaf een stijging te zien in alle bedrijfstakken, behalve in de diensten aan ondernemingen en in de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening. In deze laatste bedrijfstak komt dat soort van contract nochtans veel voor vanwege de financieringswijze van sommige van die banen, die veelal gekoppeld zijn aan subsidies die niet steeds van blijvende aard zijn. De toename van het aandeel werknemers met een overeenkomst voor bepaalde duur was bijzonder krachtig in de bedrijfstak energie en water, waar die werknemers in 1998 8,2 pct. van het totale aantal uitmaakten, tegen 5,8 pct. een jaar eerder.

Een analyse van het volgens de aard van de arbeidsovereenkomst ingedeelde personeelsverloop¹ in de grote ondernemingen, waar 5,1 pct. van de in dienst genomen werknemers een contract voor bepaalde duur heeft, bevestigt dat overeenkomsten voor onbepaalde duur worden vervangen door andere contracten. De 12.103 netto-indienstnemen door die ondernemingen — zijnde een werkgelegenheidstoename met

1,6 pct. ten opzichte van het eind 1997 opgetekende personeelsbestand — kwamen immers uitsluitend tot stand via contracten voor bepaalde duur, vervangingsovereenkomsten of overeenkomsten voor een duidelijk omschreven werk. Dat soort van contracten werd gesloten met 12.373 werknemers, terwijl het aantal werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur met 270 eenheden daalde. De situatie loopt echter sterk uiteen in de verschillende bedrijfstakken. In de branches energie en water, verwerkende nijverheid en financiële dienstverlening was de toename van het aantal contracten voor bepaalde duur geringer dan de afname van het aantal arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde duur. In de tak gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening deed zich het omgekeerde voor. In de overige bedrijfstakken zijn daarentegen zowel de arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde duur als die voor bepaalde duur in aantal gestegen. De netto-indienstnemen voor onbepaalde duur beliepen er meer dan 60 pct. van de netto-indienstnemen, behalve in de handel en de horeca, waar ze minder dan 40 pct. van het totaal uitmaakten.

Hoewel steeds meer vrouwen aan het arbeidsproces deelnemen, werd in 1998 slechts 31,6 pct. van de banen uit het staal bezet door

¹ Alleen de volledige schema's geven een opsplitsing van het ingetreden en uitgetreden personeel volgens de aard van de arbeidsovereenkomst.

TABEL 5 — DEELTIJDARBEID IN 1998

	Gemiddelde contractuele duur van een deeltijdbaan ¹ (in pct. van een voltijdbaan)	Gemiddelde effectieve duur van een deeltijdbaan ² (in pct. van een voltijdbaan)	Extra banen dankzij deeltijdarbeid ³ (in pct.)
Energie en water	68,9	70,3	1,2
Verwerkende nijverheid	62,3	64,4	2,0
Bouw en burgerlijke bouwkunde	52,5	59,7	1,6
Handel, reparaties en horeca	55,1	55,6	13,9
Vervoer en verkeer	57,2	55,0	5,6
Diensten aan ondernemingen	50,5	54,7	12,9
Financiële dienstverlening	68,7	66,6	5,3
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	60,6	62,2	21,8
Particuliere sector	57,6	59,9	7,0

Bron : NBB, sociale balansen 1998.

¹ Berekend uitgaande van rubriek 100 «gemiddeld aantal werknemers».

² Berekend uitgaande van rubriek 101 «aantal daadwerkelijk gepresteerde uren».

³ Verschil tussen het reële aantal banen (som van de voltijd- en de deeltijdbanen) en het aantal banen dat nodig zou zijn geweest om hetzelfde arbeidsvolume te halen met uitsluitend voltijdwerkers.

vrouwen, terwijl zij volgens het MTA op 30 juni 1997 40 pct. van de totale gesalarieerde werkgelegenheid voor hun rekening namen. De vrouwelijke werknemers zijn in dit staal dus ondervertegenwoordigd. Dat hangt wellicht samen met de hierboven vermelde oververtegenwoordiging van de verwerkende nijverheid en ondervertegenwoordiging van de branches gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening en diensten aan particulieren. Vrouwelijke arbeidskrachten zijn vooral werkzaam in de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening, waar ze 76 pct. van de banen innemen, alsook in de handel en de horeca, de financiële dienstverlening en de diensten aan ondernemingen, waar ze ongeveer 40 pct. van het personeelsbestand vormen. De overige bedrijfstakken, in het bijzonder de bouwnijverheid en energie en water, blijven hoofdzakelijk mannelijk getint, hoewel het aandeel van de vrouwen er van jaar tot jaar licht toeneemt.

Er zijn in de verschillende bedrijfstakken meer vrouwen naarmate de deeltijdarbeid er beter ingeburgerd is. Zo bestaat bijna de helft van de werknemers in de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening uit deeltijdwerkers. In de bedrijfstakken bouw en burgerlijke bouwkunde, energie en water en verwerkende nijverheid is het aandeel van de deeltijdarbeid daarentegen kleiner dan of gelijk aan 5 pct. van het aantal banen. In de andere bedrijfstakken

schommelt dat aandeel tussen 12 en 27 pct. Al met al werkte 15,6 pct. van het personeel van de particuliere sector in 1998 deeltijds, dat is iets meer dan het in 1997 in het staal opgetekende percentage.

De werktijd van een deeltijdwerker bedroeg in 1998 op grond van zijn arbeidsovereenkomst theoretisch 57,6 pct. van de arbeidsduur van een voltijdwerker. In de diensten aan ondernemingen is de contractuele arbeidsduur van een deeltijdwerker het kortst, namelijk amper de helft van die van een voltijdbaan. In de bedrijfstakken waar het opleidingsniveau van de arbeidskrachten verhoudingsgewijs hoger is en waar de arbeid wellicht moeilijker kan worden verdeeld, ligt de contractuele arbeidsduur van een deeltijdwerker hoger; in de bedrijfstakken energie en water en financiële dienstverlening, bijvoorbeeld, bedraagt de contractuele arbeidsduur nagenoeg 70 pct.

De effectieve arbeidsduur van een deeltijdbaan, namelijk zowat 60 pct. van een voltijdbaan, viel gemiddeld iets hoger uit dan de gemiddelde contractuele arbeidsduur. Het verschil tussen beide loopt sterk uiteen in de verschillende bedrijfstakken en is nu eens negatief, dan weer positief. Het arbeidsvolume varieert immers naar gelang van de vraag naar goederen en diensten, en aangezien de werkgelegenheid een relatief starre variabele is, komen tijdelijke schommelingen van de

TABEL 6 — VERLOOP VAN DE WERKGELEGENHEID EN VAN HET ARBEIDSVOLUME IN DE PARTICULIERE SECTOR TUSSEN 1997 EN 1998¹

	Werkgelegenheid in aantal personen			Werkgelegenheid in voltijdse equivalenten	Arbeidsvolume in aantal gewerkte uren
	Voltijds	Deeltijds	Totaal		
In eenheden, gemiddeld, in 1998 ²					
Volledige schema's	7.344	7.366	14.710	9.602	1.113.225
Verkorte schema's	654	1.236	1.889	3.648	214.765
Totaal	7.998	8.601	16.599	13.250	1.327.990
In gemiddelde veranderingspercentages					
Volledige schema's	1,2	7,4	2,0	1,4	1,4
Verkorte schema's	0,6	4,1	1,3	2,8	2,7
Totaal	1,1	6,6	1,9	1,6	1,6
In eenheden aan het einde van het boekjaar 1998					
Volledige schema's	8.413	3.690	12.103	10.827	n.
Verkorte schema's	3.256	1.630	4.886	3.919	n.
Totaal	11.669	5.320	16.989	14.746	n.
In veranderingspercentages aan het einde van het boekjaar ³					
Volledige schema's	1,3	3,5	1,6	1,5	n.
Verkorte schema's	2,8	5,5	3,3	3,0	n.
Totaal	1,6	3,9	1,9	1,8	n.

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

¹ De resultaten per voltijds equivalent worden verkregen op basis van alleen de sociale balansen over 1998, terwijl de resultaten per voltijd- en deeltijdwerker berekend worden aan de hand van de sociale balansen over 1997 en 1998. Het is dan ook mogelijk dat er incoherenties zijn tussen de per voltijds equivalent berekende ontwikkelingen en de ontwikkelingen voor de twee andere stelsels.

² Voor de gewerkte uren wordt het aantal uitgedrukt in duizenden eenheden.

³ Wijzigingen berekend aan de hand van enkel gegevens uit de sociale balans over 1998 (situatie eind 1997 = situatie eind 1998 - intredingen 1998 + uitredingen in 1998).

activiteit veeleer tot uiting in een verandering van het aantal gewerkte uren.

De herverdeling van het arbeidsvolume over een groter aantal werknemers door het opvoeren van de deeltijdarbeid verloopt des te beter naarmate er meer deeltijds wordt gewerkt en een deeltijdwerker minder lang werkt. In 1998 lag de effectieve werkgelegenheid in de ondernemingen van de particuliere sector 7 pct. hoger dan wanneer datzelfde arbeidsvolume uitsluitend door voltijdwerkers tot stand zou zijn gebracht. De werkgelegenheidswinst bedroeg zelfs 20 pct. in de branche gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening en 13 à 14 pct. in de bedrijfstakken vervoer en verkeer en diensten aan ondernemingen. Daarentegen konden amper 1 tot 2 pct. van de bijkomende banen worden gecreëerd in de tak energie en water, de bouw en burgerlijke bouwkunde en de verwerkende nijverheid.

2.2 Verloop van de werkgelegenheid

Het aantal werknemers van de in het staal vertegenwoordigde ondernemingen lag in 1998 gemiddeld 16.600 eenheden of 1,9 pct. hoger dan het voorgaande jaar. De werkgelegenheid groeide het sterkst in de ondernemingen die een volledig schema neerleggen, namelijk met 14.710 eenheden, dat is een stijging met 2 pct. ten opzichte van het boekjaar 1997. In de ondernemingen die een verkort schema indienen, nam de werkgelegenheid gemiddeld over het jaar met 1.889 eenheden of 1,3 pct. toe in vergelijking met het jaar voordien. De stijging van het aantal deeltijdbanen was bijzonder krachtig, aangezien er in 1998 6,6 pct. meer werden geregistreerd dan in 1997. Er kwamen iets meer dan 1 pct. voltijdbanen bij.

De snelste werkgelegenheidsgroei, namelijk meer dan 5 pct., werd opgetekend in de be-

drijfstukken vervoer en verkeer¹ en diensten aan ondernemingen. In beide branches gaven zowel de voltijd- als de deeltijdarbeid een opmerkelijke toename te zien. Hoewel het aantal deeltijdbanen in de andere bedrijfstakken aanzienlijk is gestegen (soms weliswaar ten opzichte van een relatief laag peil), nam het totale aantal werknemers slechts in geringe mate toe. In de verwerkende nijverheid en de bedrijfstak energie en water is het aantal voltijdwerkers zelfs teruggelopen, zodat het aantal banen al met al slechts met 0,3 pct. is gestegen in de eerstgenoemde bedrijfstak en met 0,9 pct. is gedaald in de tweede.

Wegens de groei van de deeltijdarbeid nam de in voltijdse equivalenten uitgedrukte werkgelegenheid trager toe dan het aantal werknemers, namelijk met 1,6 pct. tegen 1,9 pct. De in voltijdse equivalenten uitgedrukte werkgelegenheid, een begrip dat beter aansluit bij het begrip arbeidsvolume, liep gelijk op met het aantal door de werknemers uit het staal effectief gewerkte uren, dat eveneens met 1,6 pct. steeg. Die gelijklopende ontwikkeling deed zich zowel voor bij de ondernemingen die een volledig schema neerleggen, waar beide variabelen van 1997 tot 1998 met 1,4 pct. zijn gestegen, als bij die welke een verkort schema indienen, waar ze met respectievelijk 2,8 en 2,7 pct. toenamen.

¹ Er zij aan herinnerd dat de overheidsondernemingen, en met name Belgacom, de Post en de NMBS, niet in het staal zijn opgenomen.

Uit de analyse van het personeelsverloop tijdens het boekjaar blijkt dat aan het einde van het jaar het personeelsbestand bijna 17.000 eenheden hoger lag; dat is een stijging met 1,9 pct. Die vermeerdering was de resultante van de indienstneming van 257.000 werknemers en de uittreding van 240.000 personen. Het personeelsverloop in de grote ondernemingen vertegenwoordigde zowat drie vierde van zowel het ingetreden als het uitgetreden personeel. Het resulteerde in een toename van hun personeelsbestand met 12.103 eenheden, waardoor het aantal ingeschreven werknemers 1,6 pct. hoger uitviel. Verhoudingsgewijs leverden de ondernemingen die een verkort schema indienen een grotere bijdrage tot de werkgelegenheidsgroei, aangezien hun personeelsbestand aan het einde van het boekjaar 1998 3,3 pct., dat is 4.886 eenheden, boven het niveau van eind 1997 uitkwam.

De sociale balans bevat, uitsluitend in de volledige schema's, een indeling van het personeelsverloop volgens de aard van de arbeidsovereenkomst, volgens het geslacht en het studieniveau en, voor de uittredingen, volgens de reden van beëindiging van de overeenkomst. De laatstgenoemde indeling kan nog worden onderverdeeld in vier posten, te weten pensioen, vroeged pensioen, afdanking of een andere reden. Aangezien de overeenkomsten voor bepaalde duur, die voor een duidelijk omschreven werk alsook de vervangingsovereenkomsten meestal een einde-contractclausule bevatten die de rubriek « andere reden » kan doen aanzwellen, is het aantal beëindigingen van dergelijke overeen-

TABEL 7 — REDENEN VAN UITTREDING IN DE ONDERNEMINGEN DIE IN 1998 EEN VOLLEDIGE SOCIALE BALANS HEBBEN NEERGELEGD¹

	Pensioen	Brugpensioen	Afdanking	Andere reden	Totaal uittredingen
Totaal aantal geregistreerde uittredingen (eenheden)					
1997	3.668	7.122	29.096	72.314	112.200
1998	3.290	6.871	27.761	56.262	94.184
p.m. veranderingspercentages	-10,3	-3,5	-4,6	-22,2	-16,1
Opsplitsing naar reden (procenten van het totaal)					
1997	3,3	6,3	25,9	64,5	100
1998	3,5	7,3	29,5	59,7	100

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

¹ Het betreft uitsluitend uittredingen van werknemers met een overeenkomst voor onbepaalde duur.

komsten afgetrokken van die rubriek. Zodoende kunnen louter de uittredingsredenen voor de overeenkomsten voor onbepaalde duur onder de loop worden genomen.

De beëindigingen van dat soort van overeenkomsten hadden in 1998 betrekking op 94.184 werknemers van de grote ondernemingen, dat is iets meer dan 50 pct. van het totale aantal in die ondernemingen opgetekende uittredingen en 18.000 eenheden of 16 pct. minder dan een jaar eerder. De afname van het aantal uittredingen is van toepassing op alle redenen van beëindiging van de overeenkomst, maar valt bijzonder hoog uit voor de rubriek « andere redenen » waarin 16.000 personen minder dan in 1997 werden geregistreerd, zijnde een vermindering met 22 pct. Deze rubriek omvat echter nog altijd zes van de tien beëindigingen van de overeenkomst, terwijl 30 pct. van de uittredingen het gevolg is van afdankingen en 10 pct. van pensioneringen of brugpensioen.

In de bedrijfstak energie en water wordt 65 pct. van de overeenkomsten beëindigd wegens pensionering, terwijl de uittredingen om die reden in de andere branches slechts een gering aandeel innemen, dat varieert van 1,4 pct. in de tak vervoer en verkeer tot 6,5 pct. in de financiële dienstverlening. Vervroegd pensioen vertegenwoordigt in de verwerkende nijverheid en de financiële dienstverlening 15 pct. van de redenen voor uittreding, en in de branche energie 8 pct. In de andere bedrijfstakken zijn de brug-

pensioneringen slechts van marginale betekenis. De uittredingen wegens afdanking belopen, naar gelang van de branche, 22 tot 33 pct. van het totaal, behalve in de bedrijfstak energie en water, waar slechts voor 4 pct. van de werknemers om die reden een einde komt aan de arbeids-overeenkomst. Ten slotte schommelt het aandeel van de personen die spontaan hun loopbaan in de in het staal opgenomen ondernemingen stopzetten van 23 pct. in de branche energie en water tot 71 pct. in de bedrijfstak vervoer en verkeer en in de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening.

2.3 Arbeidsduur

Zoals hierboven vermeld, is het arbeidsvolume in de in het staal vertegenwoordigde ondernemingen, uitgedrukt in effectief gewerkte uren, in 1998 met 1,6 pct. toegenomen ten opzichte van het voorgaande jaar. Aangezien het aantal in voltijdse equivalenten uitgedrukte werknemers in hetzelfde tempo groeide, is het arbeidsvolume per voltijds equivalent, namelijk 1.578 uur, tussen 1997 en 1998 onveranderd gebleven ondanks de geleidelijke vertraging van de economische groei in de loop van 1998. Het peil van de economische activiteit, dat weliswaar de voornaamste determinant is van het arbeidsvolume, via wijzigingen in de tijdelijke werkloosheid of in het aantal overuren, vormt niet de enige verklaring van de arbeidsduurontwikkeling. Zo kunnen ook weersomstandigheden, stakingen, de

TABEL 8 — DOOR DE IN HET PERSONEELSREGISTER INGESCHREVEN WERKNEMERS TIJDENS HET BOEKJAAR GEWERKTE UREN, PER VOLTIJDS EQUIVALENT

(eenheden)

	1997	1998	Veranderingspercentages tussen 1997 en 1998
Energie en water	1.521	1.543	1,4
Verwerkende nijverheid	1.547	1.546	-0,1
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1.464	1.455	-0,6
Handel, reparaties en horeca	1.664	1.658	-0,4
Vervoer en verkeer	1.753	1.751	-0,1
Diensten aan ondernemingen	1.612	1.620	0,5
Financiële dienstverlening	1.546	1.561	1,0
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstver- lening	1.590	1.589	-0,1
Particuliere sector	1.578	1.578	0,0

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

gevolgen van een herstructurering of een faillissement, of een in de onderneming overeengekomen regeling voor arbeidsduurverkorting de normale arbeidsduur beïnvloeden.

De arbeidsduur van een voltijds equivalent is in de handel en de bouw en de burgerlijke bouwkunde met respectievelijk 0,4 pct. en 0,6 pct. afgenomen; in de laatstgenoemde bedrijfstak was de arbeidsduur nochtans reeds het kortst. Daarentegen is de arbeidsduur toegenomen met 1,4 pct. in de branche energie en water, met 1 pct. in de financiële dienstverlening en met 0,5 pct. in de diensten aan ondernemingen. In de andere bedrijfstakken bleef de arbeidsduur nagenoeg onveranderd.

In tegenstelling tot de in voltijdse equivalenten uitgedrukte gegevens, die enkel afkomstig zijn uit de sociale balans 1998, wordt de ontwikkeling van het respectievelijk door voltijd- en deeltijdwerkers gewerkte aantal uren berekend

door de sociale balansen over 1997 en 1998 onderling te vergelijken. Het gebruik van deze twee berekeningsmethoden kan bijgevolg incoherenties aan het licht brengen wanneer de respectieve ontwikkeling van die drie ratio's wordt vergeleken. Voor het geheel van de in het staal vertegenwoordigde ondernemingen is echter de effectieve arbeidsduur van zowel de voltijdse equivalenten als de voltijd- en de deeltijdwerkers (voor deze laatste rekening houdend met de verlenging van hun contractuele arbeidsduur) stabiel gebleven.

Terwijl de arbeidsduur van de voltijdwerkers in alle bedrijfstakken ongeveer hetzelfde verloop vertoonde als voor de voltijdse equivalenten, waren voor de deeltijdwerkers de verschillen veel groter. De ontwikkelingen waren soms ook zeer uiteenlopend, zelfs al wordt de arbeidsduur van de laatste gecorrigeerd om rekening te houden met de verandering van de contractuele arbeidsduur. Zo is de arbeidsduur van een

TABEL 9 — PERSONEELSKOSTEN VOOR DE IN HET PERSONEELSREGISTER INGESCHREVEN WERKNEMERS
UIT DE PARTICULIERE SECTOR IN 1998^{1,2}

	1997	1998	Veranderings- percentages tussen 1997 en 1998
Per werknemer, in duizenden franken			
per voltijds equivalent	1.713	1.752	2,3
per voltijdwerker	1.742	1.780	2,2
per deeltijdwerker	784	822	4,9
p.m. per werknemer, in duizenden franken, exclusief energie en water			
per voltijds equivalent	1.661	1.705	2,6
per voltijdwerker	1.688	1.730	2,5
per deeltijdwerker	773	813	5,1
Per gewerkt uur, in franken			
gemiddeld	1.085	1.107	2,0
per voltijdwerker	1.107	1.129	2,0
per deeltijdwerker	844	881	4,3
p.m. per gewerkt uur, in franken, exclusief energie en water			
gemiddeld	1.050	1.075	2,4
per voltijdwerker	1.071	1.095	2,3
per deeltijdwerker	833	871	4,5
Kostprijs per uur van een deeltijdwerker in procenten van een voltijdwerker	76,3	78,0	—

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

¹ De resultaten per voltijds equivalent worden verkregen op basis van alleen de sociale balansen over 1998, terwijl de resultaten per voltijd- en deeltijdwerker berekend worden aan de hand van de sociale balansen over 1997 en 1998. Het is dan ook mogelijk dat er incoherenties zijn tussen de per voltijds equivalent berekende ontwikkelingen en de ontwikkelingen voor de twee andere stelsels.

² Exclusief gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, alsook ziekenfondsen.

deeltijdwerker in de verwerkende nijverheid en in de branche vervoer en verkeer aanzienlijk teruggelopen, terwijl die van een voltijdwerker vrijwel stabiel bleef. In de bedrijfstak bouw en burgerlijke bouwkunde, daarentegen, werd de gemiddelde arbeidsduur van de deeltijdwerkers verlengd, terwijl die van de voltijdwerkers sterk afnam.

2.4 Kostprijs van de factor arbeid¹

Zoals in hoofdstuk 1 aangaande de samenstelling van het staal is vermeld, diende voor dit deel van de analyse gebruik te worden gemaakt van een kleiner staal van ondernemingen. Om de ontwikkeling van de personeelskosten tussen 1997 en 1998 te kunnen nagaan, moeten de desbetreffende gegevens voor die twee jaren immers volledig vergelijkbaar zijn. Als bijkomend selectie criterium voor het staal werd hier daarom gesteld dat het bedrag in de rubriek « personeelskosten » voor 1997 in de sociale balansen voor 1997 en 1998 identiek moest zijn. Iets minder dan 4.000 ondernemingen met samen bijna 275.000 werknemers hebben in 1997 en 1998 verschillende bedragen opgegeven voor die rubriek en komen dus niet in aanmerking voor de analyse. De representativiteitsgraad van dat kleinere staal valt bijgevolg terug tot ongeveer 33 pct., wat 10 pct. minder is dan de representativiteitsgraad van het staal dat voor de rest van de analyse werd gehanteerd.

Tijdens het onderzoek is bovendien gebleken dat de gegevens met betrekking tot de arbeidskosten van de ondernemingen uit de branche gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening en van de ziekenfondsen niet zeer betrouwbaar waren. Die bedrijfstakken zijn in dit deel bijgevolg niet in de analyse opgenomen².

Daarenboven zijn in dit deel de in voltijdse equivalenten uitgedrukte gegevens, voor zowel 1997 als 1998, uitsluitend uit de sociale balansen voor 1998 afkomstig. De stijging, tussen 1997 en

1998, van de loonkosten voor deeltijd- en voltijdarbeid afzonderlijk kan echter alleen aan de hand van de sociale balansen voor beide jaren worden berekend. De vergelijking van de gegevens die zijn verkregen volgens die twee methoden kan dus enige incoherenties opleveren.

De personeelskosten per werknemer bedroegen gemiddeld respectievelijk 1.780.000 fr. voor een voltijdwerker en 822.000 fr. voor een deeltijdwerker. De gemiddelde kostprijs van een deeltijdwerker beliep bijgevolg om en nabij 46 pct. van die van een voltijdwerker, terwijl de arbeidsduur van eerstgenoemde gemiddeld zowat 57 pct. van die van een voltijdwerker bedraagt. Dat verschil vloeit ongetwijfeld voort uit het globaal genomen geringere kwalificatieniveau van deeltijdwerkers.

De personeelskosten per werknemer lopen van branche tot branche sterk uiteen. Zo kost een voltijdwerker jaarlijks gemiddeld 3.334.000 fr. in de tak energie en water, of 2,5 keer meer dan een werknemer in de bouw en burgerlijke bouwkunde, die nauwelijks 1.310.000 fr. kost. Voor deeltijdwerkers zijn de verschillen nog groter, maar dat komt wellicht deels door de verschillen in contractuele arbeidsduur: in de tak energie en water, waar de contractuele arbeidsduur van een deeltijdwerker bijna 70 pct. van die van een voltijdwerker bedraagt, kost een deeltijdwerker jaarlijks gemiddeld 2.126.000 fr., of 3,2 keer meer dan een werknemer in de handel en horeca, waar de contractuele arbeidsduur zowat 55 pct. van die van een voltijdwerker bedraagt.

De gemiddelde jaarlijkse kosten voor voltijdwerkers zijn tussen 1997 en 1998 met 2,2 pct. gestegen. Indien geen rekening wordt gehouden met de tak energie en water, waar de ontwikkeling van de loonkosten in die periode werd verstoord doordat een grote onderneming in 1997 uitzonderlijke kosten had geboekt, beliep die toename 2,5 pct. De stijging was met bijna 5 pct. het grootst in de diensten aan ondernemingen. Bij de financiële dienstverlening en het vervoer werden de geringste toenames opgetekend, namelijk met minder dan 2 pct.

Krachtens de wet van 26 juli 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen mag de stijging van de bezoldigingen per

¹ De analyse van de kostprijs van arbeid is uitsluitend op rubriek 102 « personeelskosten » van de sociale balans gebaseerd en houdt geen rekening met rubriek 103 « voordelen bovenop het loon » die van onvoldoende kwaliteit is.

² Aangezien de problemen alleen betrekking hadden op de gegevens over de personeelskosten, werd het nuttig geacht de overige informatie die de ondernemingen van de branche verstrekten voor de rest van de analyse te behouden.

voltijds equivalent en per gewerkt uur niet groter zijn dan de gemiddelde toename van de nominale loonkosten in Duitsland, Frankrijk en Nederland. Tegen die achtergrond stegen de loonkosten per voltijds equivalent in de ondernemingen van het staal met 2,3 pct., terwijl de toename in de drie buurlanden volgens berekeningen van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven 2,1 pct. bedroeg. Voor de gehele Belgische particuliere sector beliep de stijging volgens de CRB in 1998 2,8 pct., wat erop lijkt te wijzen dat de loonsverhogingen in de ondernemingen van het staal gematigder waren. Daarenboven namen de loonkosten per gewerkt uur in de ondernemingen van het staal met 2 pct. toe, wat ongeveer overeenstemt met het percentage dat de CRB voor België heeft berekend, maar minder is dan

het gemiddelde van 2,3 pct. voor de belangrijkste drie handelspartners.

Voltijdwerkers kostten gemiddeld 1.129 fr. per gewerkt uur, dat is een stijging met 2 pct., of met 2,3 pct. indien de tak energie en water om bovenvermelde reden niet in aanmerking wordt genomen. De gemiddelde kostprijs per uur van een deeltijdwerker bedroeg 881 fr., een toename met 4,3 pct. ten opzichte van het jaar voordien. Wat de voltijdwerkers betreft, gingen de kosten per uur het sterkst omhoog bij de diensten aan ondernemingen, namelijk met 4,1 pct. Die opwaartse druk van de loonkosten vloeit wellicht deels voort uit de knelpunten die voor sommige beroepen bestaan, meer bepaald voor informatici en ingenieurs. De personeels-

TABEL 10 — MAATREGELEN TER BEVORDERING VAN DE WERKGELEGENHEID

	Financieel voordeel in franken, per werknemer		Bij de respectieve maatregelen betrokken arbeidsplaatsen in procenten van de gemiddelde totale werkgelegenheid ¹	
	1997	1998	1997	1998
Maatregelen waar een financieel voordeel aan is verbonden				
<i>Niet gebonden aan indienstnemeningen</i>				
Maribel	25.115	27.998	47,0	47,1
Lage lonen	12.981	13.302	28,7	28,6
<i>Gebonden aan indienstnemeningen</i>			3,9	5,9
Tewerkstellingsakkoorden	45.545	81.658	1,6	4,5
Banenplan ter bevordering van de tewerkstelling van langdurig werklozen	89.831	93.669	1,2	1,1
Jongerenbanenplan	62.847	27.667	0,6	0,1
Bedrijfsplannen	79.373	95.676	0,5	0,3
Overige	37.653	38.656	0,5	0,7
<i>Totaal, in procenten van de loonkosten</i>				
Geheel van de particuliere sector	1,1	1,4		
Ondernemingen die een verkort schema neerleggen	2,5	2,9		
Ondernemingen die een volledig schema neerleggen	0,9	1,1		
Andere maatregelen			6,4	5,7
waarvan :				
Conventioneel brugpensioen			2,8	2,2
Jongerenstage			1,7	1,7
Opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur			0,9	0,9
Overige			1,0	1,0

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

¹ Een werknemer die voor meer dan één maatregel in aanmerking komt, wordt meermaals geteld.

kosten per uur voor de deeltijdwerkers zijn in die branche eveneens fors gestegen, met zowat 6 pct., net als in de verwerkende nijverheid en in de bouw en burgerlijke bouwkunde, waar de gemiddelde toename zelfs bijna 8 pct. beliep. Het is in deze laatste branche en in de financiële dienstverlening dat het groeitempo van de kosten per uur van de voltijdwerkers en de deeltijdwerkers het sterkst uiteenloopt.

2.5 Effect van de maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid

In 1998 kwam, net als in 1997, ongeveer 68 pct. van het totale aantal werknemers uit de ondernemingen van het staal in aanmerking voor een of meerdere maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid die in de sociale balans zijn vermeld. De maatregelen die het best scoorden qua aantal werknemers waren, zoals in 1997, Maribel en de bijdrageverminderingen voor lage lonen, met respectievelijk 47,1 en 28,6 pct. van het personeelsbestand.

Op de overige maatregelen die in de sociale balans voorkomen, doen de ondernemingen slechts een vrij gering beroep. De maatregelen die een financieel voordeel koppelden aan een plicht tot indienstneming hadden in totaal betrekking op 5,9 pct. van de werknemers. Het toegenomen gebruik van dat soort van maatregelen is uitsluitend toe te schrijven aan de grotere belangstelling van de ondernemingen voor de nieuwe tewerkstellingsakkoorden, terwijl de overige plannen minder succes hadden dan het voorgaande jaar. In het geval van het jongerenbanenplan ligt de opheffing van deze maatregel ten grondslag aan de daling van het aantal betrokken personen.

Het aandeel, uitgedrukt in aantal betrokken werknemers, van de overige maatregelen is nagenoeg onveranderd gebleven, met uitzondering van het relatieve aandeel van het conventionele brugpensioen, dat bleef teruglopen, in samenhang met de beperkende maatregelen die door de regering werden getroffen.

Al met al waren de loonkostenverminderingen als gevolg van de verschillende in de sociale balans opgenomen maatregelen goed voor 20 miljard fr., of 1,4 pct. van de totale loonkosten in de ondernemingen van het staal. De kleine en middelgrote ondernemingen heb-

TABEL 11 — OPLEIDING IN DE ONDERNEMINGEN UIT DE PARTICULIERE SECTOR

	1997	1998
Opleidingskosten		
In procenten van de personeelskosten	1,3	1,4
Gemiddelde per begunstigde, in franken		
Totaal	61.536	64.109
Mannen	67.952	69.436
Vrouwen	47.493	52.073
Opleidingsdeficit van de vrouwen (in pct.)	30,1	25,0
Aantal personen die een opleiding genieten		
In procenten van het totale personeelsbestand	34,2	36,5
In eenheden	302.115	328.596
p.m. Aandeel van de vrouwen in het personeel dat opleiding heeft genieten (in pct.)	31,4	30,7
Aandeel van de vrouwen in het totale personeelsbestand aan het einde van het jaar (in pct.)	34,2	31,6
Aantal uren opleiding		
In procenten van het totale aantal gewerkte uren	0,8	0,9
Gemiddelde per begunstigde, in eenheden		
Totaal	35	36
Mannen	39	40
Vrouwen	27	28
Opleidingsdeficit van de vrouwen (in pct.)	30,1	31,2

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

ben er meer baat bij gehad dan de grote : de voordelen ontvangen door de ondernemingen die een verkort schema neerleggen, vertegenwoordigden 2,9 pct. van hun loonkosten, terwijl dat slechts 1,1 pct. was voor de ondernemingen die een volledig schema neerleggen. Dat heeft wellicht te maken met het verschil in salarisstructuur tussen grote en kleine ondernemingen. Het is bekend dat grotere ondernemingen doorgaans hogere salarissen betalen dan kleinere en dus minder profiteren van de lage-loonmaatregel. De ondernemingen die het meest van financiële steun ter bevordering van de werkgelegenheid hebben geprofiteerd, zijn actief in de branches bouw en burgerlijke bouwkunde, en ver-

voer en verkeer. De ondernemingen uit de tak energie en water en uit de financiële dienstverlening, die vaak groot zijn en voor sommige maatregelen niet in aanmerking komen, onder meer Maribel, hebben slechts weinig profijt getrokken van het regeringsbeleid ter bevordering van de werkgelegenheid.

2.6 Opleiding

De middelen die de ondernemingen van het staal in 1998 uittrokken voor de opleiding van hun personeel beliepen ruim 21 miljard fr., een stijging met 13,3 pct. ten opzichte van het jaar voordien. Aangezien de personeelskosten in een flink lager tempo zijn gegroeid, is het aandeel van de voor opleiding uitgetrokken middelen in de totale personeelskosten opgelopen van 1,3 pct. in 1997 tot 1,4 pct. in 1998.

De opleidingsinspanningen zijn in alle bedrijfstakken toegenomen, behalve in de diensten aan ondernemingen en in de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, waar het aandeel ervan in de personeelskosten stabiel is gebleven. In de financiële dienstverlening, waar in 1998 een hoog bedrag voor opleiding werd uitgetrokken, met name 3,4 pct. van de loonkosten, beliep de gemiddelde kostprijs per begunstigde meer dan 130.414 fr. Dat is zowat het dubbele van het gemiddelde bedrag per persoon, dat 64.109 fr. bedroeg, en tien keer meer dan de middelen die in de branche gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening werden besteed.

In de ondernemingen van het staal kon gemiddeld 36,5 pct. van het totale aantal werknemers een opleiding volgen. Het hoogste percentage werd opgetekend in de financiële dienstverlening, waar bijna 63 pct. van het personeel een opleiding kreeg. In de tak energie kon een op twee werknemers een opleiding volgen, terwijl in de bouw en burgerlijke bouw-

kunde slechts een op tien werknemers een opleiding genoot op kosten van de onderneming zelf. De geringe omvang van de opleidingsinspanning in deze laatste branche, waar de uitgetrokken middelen slechts 0,3 pct. van de personeelskosten vertegenwoordigden, dient echter te worden gerelativeerd. De opleiding van de werknemers wordt er immers voor een deel gefinancierd door een speciaal fonds waarin de ondernemingen van de branche verplichte bijdragen storten. Het bedrag van die bijdragen is niet in de rubriek vorming van de sociale balansen vermeld, evenmin als het aantal opgeleide personen en het via dat fonds verstrekte aantal uren opleiding.

De opgeleide werknemers kregen gemiddeld 36 uren opleiding, wat nagenoeg overeenstemt met een werkweek of 2,3 pct. van de gemiddelde jaarlijkse arbeidsduur van een voltijdwerker. Het gemiddelde aantal uren opleiding varieert van 14 in de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening tot 46 in de tak energie en water. Alles samen stemde de opleidingstijd in 1998 overeen met 0,9 pct. van het totale aantal gewerkte uren, wat een lichte stijging ten opzichte van 1997 betekent.

Het relatieve aandeel van de vrouwen in het aantal werknemers dat een opleiding kreeg, stemde in 1998 beter overeen met hun aandeel in het totale aantal werknemers uit het staal. Toch getroosten de ondernemingen zich minder inspanningen voor de opleiding van vrouwen dan voor mannen. Wat het aantal uren opleiding betreft, is de gemiddelde opleidingsduur voor de vrouwen in 1998 met 3,7 pct. gestegen ten opzichte van 1997, tot gemiddeld 28 uur. Maar dit is nog steeds 30 pct. minder dan het gemiddelde voor de mannen. Zo ook lag het gemiddelde bedrag dat in 1998 werd uitgetrokken voor de opleiding van vrouwen, namelijk ongeveer 52.000 fr., een kwart lager dan dat voor hun mannelijke collega's, dat op bijna 69.500 fr. uitkwam.

REPRESENTATIVITEIT VAN HET STAAL VAN ONDERNEMINGEN DAT IS GEBRUIKT VOOR DE ANALYSE VAN DE SOCIALE BALANSEN
NAAR HET CRITERIUM VAN DE WERKGELEGENHEID

	Gemiddelde gesalarieerde werkgelegenheid in 1998 in de ondernemingen waarvan de sociale balans in aanmerking is genomen voor de analyse (eenheden) (1)	Overeenstemmende gesalarieerde werkgelegenheid op 30 juni 1997 (volgens het MTA) (eenheden) (2)	Representativiteit (procenten) (3) = (1) : (2)
Energie en water	20.279	21.302	95,2
Verwerkende nijverheid	359.193	616.649	58,2
Bouw en burgerlijke bouwkunde	67.538	174.977	38,6
Handel, reparaties en horeca	166.732	412.646	40,4
Vervoer en verkeer	40.664	115.820	35,1
Diensten aan ondernemingen	91.100	141.645	64,3
Financiële dienstverlening	64.898	83.396	77,8
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstver- lening	65.807	210.547	31,3
Particuliere sector	900.163	2.013.251	44,7

Bronnen : MTA, NBB, sociale balansen 1998.

SECTORALE INDELING VAN DE GEMIDDELTE GESALARIEERDE WERKGELEGENHEID IN DE ONDERNEMINGEN
UIT HET GEANALYSEERDE STAAL IN 1998

	Eenheden	Procenten van het totaal
Energie en water	20.279	2,3
Verwerkende nijverheid	359.193	39,9
Bouw en burgerlijke bouwkunde	67.538	7,5
Handel, reparaties en horeca	166.732	18,5
Vervoer en verkeer	40.664	4,5
Diensten aan ondernemingen	91.100	10,1
Financiële dienstverlening	64.898	7,2
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	65.807	7,3
Overige ¹	23.951	2,7
Particuliere sector	900.163	100,0

Bron : NBB, sociale balansen 1998.

¹ Landbouw, verzekeringen, diensten aan particulieren, ziekenfondsen.

OPSPLITSING VAN DE WERKGELEGENHEID VOLGENS HET STATUUT VAN DE WERKNEMERS¹*(procenten van het totaal aan het einde van het boekjaar)*

	1997	1998
In het personeelsregister ingeschreven werknemers	97,3	96,8
Uitzendkrachten	2,1	2,5
waarvan :		
Energie en water	0,7	0,7
Verwerkende nijverheid	3,4	4,0
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1,0	1,0
Handel, reparaties en horeca	1,8	2,2
Vervoer en verkeer	2,4	3,1
Diensten aan ondernemingen	1,3	1,5
Financiële dienstverlening	0,6	0,6
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0,4	0,4
Ter beschikking van de onderneming gestelde personen	0,6	0,6

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

¹ Alleen de volledige schema's verschaffen informatie over de uitzendkrachten en de ter beschikking van de onderneming gestelde personen. Bijgevolg wordt het aandeel van die werknemers in deze tabel wellicht onderschat.**OPSPLITSING VAN DE GESALARIEERDE WERKGELEGENHEID VOLGENS DE ARBEIDSOVEREENKOMST***(procenten van het totale aantal in het personeelsregister ingeschreven werknemers aan het einde van het boekjaar)*

	1997	1998
Opsplitsing volgens de arbeidsovereenkomst :		
Overeenkomst voor onbepaalde duur	94,3	94,0
Overeenkomst voor bepaalde duur	4,5	4,8
waarvan :		
Energie en water	5,8	8,2
Verwerkende nijverheid	4,3	4,6
Bouw en burgerlijke bouwkunde	2,4	2,5
Handel, reparaties en horeca	4,4	4,9
Vervoer en verkeer	3,8	4,3
Diensten aan ondernemingen	4,6	4,5
Financiële dienstverlening	4,1	4,4
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	7,8	7,6
Overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk	0,2	0,2
Vervangingsovereenkomst	1,0	1,0

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

WERKGELEGENHEIDSVEROLOP TUSSEN 1997 EN 1998

	In voltijdse equivalenten				In personen						
	Gemiddelde werkgelegenheid		Werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar ¹		Gemiddelde werkgelegenheid			Totaal			
	(in pct.)		(in pct.)		(eenheden)		(in pct.)		(eenheden)		(in pct.)
	(eenheden)	(in pct.)	(eenheden)	(in pct.)	(eenheden)	(in pct.)	(eenheden)	(in pct.)	(eenheden)	(in pct.)	(in pct.)
Energie en water	- 195	- 1,0	- 223	- 1,1	33	4,3	- 190	- 0,9	- 190	- 0,2	
Verwerkende nijverheid	419	0,1	- 1.404	- 0,4	2.328	14,3	924	0,3	924	0,2	
Bouw en burgerlijke bouwkunde	684	1,0	667	1,0	117	5,4	784	1,2	784	1,4	
Handel, reparaties en horeca	3.417	2,4	2.162	1,8	2.875	6,8	5.038	3,1	5.038	3,0	
Vervoer en verkeer	2.318	6,4	1.989	5,9	396	8,5	2.385	6,2	2.385	5,5	
Diensten aan ondernemingen	4.103	5,4	3.587	5,4	1.066	5,3	4.653	5,4	4.653	7,2	
Financiële dienstverlening	804	1,3	604	1,1	260	2,6	864	1,3	864	0,1	
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	866	1,6	12	0,0	1.191	4,2	1.203	1,9	1.203	2,3	
Particuliere sector	13.250	1,6	7.998	1,1	8.601	6,6	16.599	1,9	16.599	1,9	
waarvan :											
Volledig schema	9.602	1,4	7.344	1,2	7.366	7,4	14.710	2,0	14.710	1,6	
Verkort schema	3.648	2,8	654	0,6	1.236	4,1	1.889	1,3	1.889	3,3	

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

¹ Wijzigingen berekend aan de hand van enkel gegevens uit de sociale balansen over 1998 (situatie eind 1998 = situatie eind 1997 + intredingen in 1998 - uittredingen in 1998).

REDENEN VAN UITTREDING UIT DE ONDERNEMINGEN DIE IN 1998 EEN VOLLEDIGE SOCIALE BALANS HEBBEN NEERGELEGD ¹

	Pensioen	Brugpensioen	Afdanking	Andere reden	Totaal uittredingen
<i>Totaal aantal geregistreerde uittredingen (eenheden)</i>					
1997	3.668	7.122	29.096	72.314	112.200
1998	3.290	6.871	27.761	56.262	94.184
Verandering	-378	-251	-1.335	-16.052	-18.016
p.m. procentuele verandering	-10,3	-3,5	-4,6	-22,2	-16,1
<i>Naar bedrijfstak in 1998 (procenten van het totaal²)</i>					
Energie en water	64,8	8,1	3,9	23,2	999
Verwerkende nijverheid	2,5	15,2	29,7	52,6	32.315
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1,7	2,3	33,0	63,0	7.261
Handel, reparaties en horeca	2,2	2,2	32,2	63,4	21.046
Vervoer en verkeer	1,4	1,2	26,6	70,8	6.812
Diensten aan ondernemingen	4,1	1,9	27,0	67,0	15.123
Financiële dienstverlening	6,5	15,4	23,3	54,8	4.273
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	5,1	2,8	21,6	70,5	4.110
Totaal	3,5	7,3	29,5	59,7	94.184
p.m. totaal in 1997	3,3	6,3	25,9	64,5	112.200

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

¹ Het betreft uitsluitend uittredingen van werknemers met een overeenkomst voor onbepaalde duur.

² Eenheden voor het totaal van de uittredingen.

DOOR DE IN HET PERSONEELSREGISTER INGESCHREVEN WERKNEMERS IN 1998 GEWERKTE UREN
(eenheden)

	Per volijds equivalent		Per volijds werker		Per deeltijdwerker		
	1998	Veranderingspercentages t.o.v. 1997	1998	Veranderingspercentages t.o.v. 1997	1998	Veranderingspercentages t.o.v. 1997	Veranderingspercentages t.o.v. 1997 gecorrigeerd voor de verandering van de contractuele arbeidsduur
Energie en water	1.543	1,4	1.542	1,4	1.084	2,2	1,1
Verwerkende nijverheid	1.546	-0,1	1.544	-0,1	995	1,6	-1,4
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1.455	-0,6	1.451	-0,7	866	-0,1	0,9
Handel, reparaties en horeca	1.658	-0,4	1.655	-0,4	920	-1,6	-0,4
Vervoer en verkeer	1.751	-0,1	1.756	0,1	965	1,4	-2,9
Diensten aan ondernemingen	1.620	0,5	1.602	0,4	876	0,8	0,9
Financiële dienstverlening	1.561	1,0	1.567	0,9	1.043	2,1	1,8
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	1.589	-0,1	1.575	-0,4	979	1,2	0,4
Particuliere sector	1.578	0,0	1.572	0,0	942	0,4	-0,1

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

PERSONEELSKOSTEN PER WERKNEMER¹*(duizenden franken per jaar)*

	Per voltijds equivalent		Per voltijdwerker		Per deeltijdwerker	
	1998	Veranderingspercentages t.o.v. 1997	1998	Veranderingspercentages t.o.v. 1997	1998	Veranderingspercentages t.o.v. 1997
Energie en water	3.328	-1,2	3.334	-1,2	2.126	1,0
Verwerkende nijverheid	1.682	2,2	1.687	2,1	941	9,4
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1.310	2,2	1.310	2,1	693	8,1
Handel, reparaties en horeca	1.494	3,0	1.564	3,1	656	2,4
Vervoer en verkeer	1.540	1,6	1.556	1,8	721	4,5
Diensten aan ondernemingen	1.861	4,9	1.931	4,8	689	6,7
Financiële dienstverlening	2.530	2,2	2.552	1,7	1.620	7,6
Particuliere sector²	1.752	2,3	1.780	2,2	822	4,9
p.m. exclusief energie en water	1.705	2,6	1.730	2,5	813	5,1

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

¹ De resultaten per voltijds equivalent worden verkregen op basis van alleen de sociale balansen over 1998, terwijl de resultaten per voltijd- en deeltijdwerker worden berekend aan de hand van de sociale balansen over 1997 en 1998. Het is dan ook mogelijk dat er incoherenties zijn tussen de per voltijds equivalent berekende ontwikkelingen en de ontwikkelingen voor de twee andere steels.

² Exclusief gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, alsook ziektefondsen.

PERSONEELSKOSTEN PER GEWERKT UUR¹

(Franken)

	Gemiddeld		Per voltijdwerker		Per deeltijdwerker		Kostprijs per uur van een deeltijdbaan in pct. van een voltijdbaan	
	1998	Veranderingspercentages t.o.v. 1997	1998	Veranderingspercentages t.o.v. 1997	1998	Veranderingspercentages t.o.v. 1997	1997	1998
Energie en water	2.222	-2,7	2.225	-2,8	2.119	1,2	91,5	95,3
Verwerkende nijverheid	1.081	1,9	1.085	1,9	974	5,8	86,4	89,7
Bouw en burgerlijke bouwkunde	901	2,7	904	2,6	780	7,9	82,1	86,3
Handel, reparaties en horeca	901	3,2	945	3,3	705	3,1	74,8	74,6
Vervoer en verkeer	869	1,5	875	1,4	784	2,3	88,8	89,5
Diensten aan ondernemingen	1.157	4,0	1.211	4,1	775	6,1	62,8	64,0
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	1.621	1,2	1.629	0,7	1.557	5,5	91,2	95,6
Particulere sector²	1.107	2,0	1.129	2,0	881	4,3	76,3	78,0
p.m. exclusief energie en water	1.075	2,4	1.095	2,3	871	4,5	77,9	79,5

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

¹ De resultaten per voltijds equivalent worden verkregen op basis van alleen de sociale balansen over 1998, terwijl de resultaten per voltijd- en deeltijdwerker worden berekend aan de hand van de sociale balansen over 1997 en 1998. Het is dan ook mogelijk dat er incoherenties zijn tussen de per voltijds equivalent berekende ontwikkelingen en de ontwikkelingen voor de twee andere stelsels.

² Exclusief gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening, alsook ziektefondsen.

**FINANCIËEL VOORDEEL VERBONDEN AAN HET GEBRUIK VAN MAATREGELEN TER BEVORDERING VAN DE WERKGELEGENHEID :
SECTORALE OPSPLITSING**

(procenten van de loonkosten)

	1997	1998
Energie en water	0,0	0,1
Verwerkende nijverheid	1,5	1,6
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1,6	2,4
Handel, reparaties en horeca	1,2	1,5
Vervoer en verkeer	1,6	2,2
Diensten aan ondernemingen	0,9	1,4
Financiële dienstverlening	0,1	0,1
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0,9	1,1
Particuliere sector	1,1	1,4
p.m. ondernemingen die een verkort schema neerleggen	2,5	2,9
p.m. ondernemingen die een volledig schema neerleggen	0,9	1,1

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

OPLEIDING IN 1998

	Opleidingskosten			Aantal betrokken werknemers, in procenten van het totale personeelsbestand	Aantal uren opleiding	
	Procenten van de totale personeelskosten		Gemiddelde per begunstigde in franken		Gemiddelde per begunstigde	Procenten van het totale aantal gewerkte uren
	1997	1998				
Energie en water	1,4	1,7	106.957	52,9	46	1,6
Verwerkende nijverheid	1,5	1,6	65.156	42,4	43	1,2
Bouw en burgerlijke bouwkunde	0,2	0,3	32.403	11,2	29	0,2
Handel, reparaties en horeca	0,7	0,8	41.912	27,3	30	0,6
Vervoer en verkeer	0,4	0,5	31.188	22,9	27	0,4
Diensten aan ondernemingen	0,9	0,9	55.791	27,5	38	0,7
Financiële dienstverlening	3,3	3,4	130.414	62,9	38	1,6
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0,5	0,5	13.010	45,5	14	0,5
Particuliere sector	1,3	1,4	64.109	36,5	36	0,9

Bron : NBB, sociale balansen 1997 en 1998.

VERLOOP VAN DE RESULTATEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN IN 1998

Deze analyse over de jaarresultaten van de niet-financiële ondernemingen is gebaseerd op de door de Balanscentrale verstrekte, gestandaardiseerde informatie. De studie is als volgt opgebouwd: het eerste deel behandelt de representativiteit van de voor de analyse gebruikte gegevens. In het tweede deel wordt eerst het verloop beschreven van de resultaten op een geaggregeerd niveau en wordt het verband gelegd met het algemene conjunctuurverloop, waarna dieper wordt ingegaan op het verloop van de resultaten per bedrijfstak en per bedrijfsgrootte. Ten slotte wordt het verloop van de rentabiliteit onderzocht vanuit zowel een algemene als een meer gedetailleerde invalshoek. Er wordt niet ingegaan op de gegevens uit de sociale balans, vermits daar een ander artikel in dit tijdschrift aan wordt gewijd.

1. HOOFDKENMERKEN EN REPRESENTATIVITEIT VAN DE GEBRUIKTE GEGEVENS

Krachtens de wet van 24 maart 1978 op de openbaarmaking van de akten en van de jaarrekeningen van de handelsvennootschappen en van de burgerlijke vennootschappen die de rechtsvorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen, verzamelt de Balanscentrale sinds het einde van de jaren zeventig jaarlijks gegevens over de rekeningen van de niet-financiële ondernemingen. Aanvankelijk waren vooral de grote ondernemingen verplicht een balans neer te leggen, maar in het kader van een Europese richtlijn werd die verplichting vanaf 1984 uitgebreid tot alle niet-financiële ondernemingen.

Deze studie over de ondernemingsresultaten is de laatste die in BEF zal gebeuren; vanaf volgend jaar (jaarrekeningen 1999) wordt immers integraal op EUR overgeschakeld. Voor balansen die zijn afgesloten na 31 december 1998 heeft een onderneming tijdelijk de keuze: zij mag haar rekening hetzij in BEF hetzij in EUR¹ neerleggen;

de ondernemingen zijn pas vanaf 1 januari 2002 verplicht hun rekeningen in EUR neer te leggen.

De Balanscentrale verzamelt de gegevens aan de hand van gestandaardiseerde documenten die uiterlijk zeven maanden na de afsluiting van het boekjaar dienen te worden neergelegd. Na verificatie en eventuele correctie van de gegevens teneinde te voldoen aan de opgelegde kwaliteitsnormen is een eerste analyse mogelijk op basis van een extrapolatie van de gegevens van het voorgaande jaar, uitgaande van een constante steekproef over de laatste twee jaar.

Om een meer verfijnde analyse mogelijk te maken, wordt het totale ondernemingenbestand opgesplitst naar bedrijfsgrootte en naar sector. De eerste onderverdeling gebeurt op grond van het type schema (« volledig » of « verkort ») dat wordt ingediend. Een onderneming wordt geacht een balans volgens het volledige schema neer te leggen indien ze gemiddeld meer dan 100 werknemers in dienst heeft (uitgedrukt in « voltijdse equivalenten ») of indien ze ten minste twee van de volgende criteria overschrijdt:

- een personeelsbestand van 50 werknemers in « voltijdse equivalenten »;
- een omzet, exclusief btw, van 200 miljoen BEF;
- een balanstotaal van 100 miljoen BEF.

Iets minder dan 10 pct. van de Belgische ondernemingen kunnen volgens die criteria als grote ondernemingen worden beschouwd. In termen van balanstotaal vertegenwoordigen zij echter ongeveer 85 pct.

In deze analyse wordt vervolgens ook een onderscheid gemaakt tussen de ondernemingen uit de verwerkende nijverheid en bedrijven die in andere sectoren actief zijn. Voor sommige aspecten van de studie leek het nuttig een nog meer gedetailleerde opsplitsing naar bedrijfstak uit te voeren.

¹ Op 20 oktober 1999 waren er bij de Balanscentrale 6.628 jaarrekeningen neergelegd die waren afgesloten na 31 december 1998. Daarvan waren er slechts 28 (0,4 pct.) uitgedrukt in EUR.

Drukkerij
van de Nationale Bank van België
de Berlaumontlaan 14 - 1000 Brussel
de Departementschef
Marc Salade

Het voor deze studie gebruikte staal bevat 114.174 ondernemingen en vertegenwoordigt 57,6 pct. van het totale aantal in 1997 neergelegde jaarrekeningen, iets minder dan bij de studie over 1997, maar nog steeds ruimschoots voldoende qua representativiteit. Uit een opsplitsing van deze laatste naar ondernemingsgrootte blijkt dat de grote ondernemingen het best zijn vertegenwoordigd (73,5 pct. ten opzichte van slechts 56,3 pct. bij de kmo's). Op basis van het balanstotaal draait de vergelijking nog meer in het voordeel van de grote ondernemingen uit (87,1 pct. t.o.v. 60,9 pct.). Opgesplitst naar sector blijkt dat de steekproef een vergelijkbare representativiteit bevat voor de verwerkende nijverheid en de niet-verwerkende bedrijfstakken, dit zowel inzake aantal ondernemingen als voor het balanstotaal.

Dat de grotere ondernemingen in de steekproef het sterkst vertegenwoordigd zijn, is te verklaren door de strengere rapporteringseisen die voor deze bedrijven gelden als gevolg van bijvoorbeeld een notering op de beurs en vloeit ook voort uit het feit dat de Balanscentrale deze groep met enige voorrang behandelt teneinde de representativiteit van de totale steekproef in

termen van balanstotaal zo snel mogelijk op een voldoende hoog peil te brengen.

De gebruikte techniek van extrapolatie op basis van een constante steekproef heeft het nadeel dat geen rekening wordt gehouden met de creatie van nieuwe bedrijven en het verdwijnen van bestaande bedrijven in de loop van het beschouwde boekjaar.

Een analyse van de volledige jaarrekeningen sinds 1994 toont evenwel aan dat de afwijking van de finale cijfers ten opzichte van de initiële cijfers van de steekproef beperkt blijft en dat er blijkbaar geen sprake is van een systematische over- of onderschatting van de finale cijfers. Over de vier onderzochte jaren bedroeg de gemiddelde afwijking op het niveau van de toegevoegde waarde slechts 0,6 pct. Voor het nettobedrijfsresultaat en het resultaat na belastingen werd een gemiddelde afwijking van respectievelijk 0,4 en 1,8 pct. vastgesteld.

In de loop van 1998 werden 21.617 nieuwe ondernemingen opgericht, een stijging met 7,2 pct. ten opzichte van het jaar ervoor en het hoogste aantal sinds 1992. Tevens verdwenen er

TABEL 1 — REPRESENTATIVITEIT VAN HET CONSTATE STAAL

	1997 Totaal van de vennootschappen ¹	1997 Vennootschappen uit het staal ²	Representativiteit, in procenten, van het voor de analyse van de resultaten van 1998 gebruikte staal	p.m. idem voor het voor de analyse van de resultaten van 1997 gebruikte staal
	(1)	(2)	(3) = (2) : (1)	
Aantal ondernemingen (eenheden)	198.360	114.174	57,6	59,7
waarvan (in pct. van het totaal) :				
volledig schema	7,5	9,6	(73,5)	(69,6)
verkort schema	92,5	90,4	(56,3)	(58,8)
verwerkende nijverheid	10,5	11,3	(61,6)	(64,8)
niet-verwerkende bedrijfstakken	89,5	88,7	(57,1)	(59,1)
Balanstotaal (miljarden BEF)	20.388	16.840	82,8	83,5
waarvan (in pct. van het totaal) :				
volledig schema	83,7	88,0	(87,1)	(87,0)
verkort schema	16,3	12,0	(60,9)	(63,9)
verwerkende nijverheid	24,3	26,5	(87,8)	(87,5)
niet-verwerkende bedrijfstakken	75,7	73,5	(78,3)	(82,2)

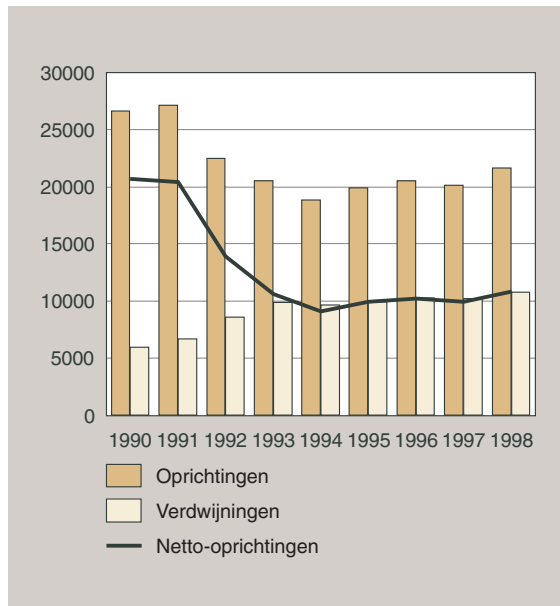
Bron : NBB.

¹ De rekeningen van 1997 bevatten alle rekeningen afgesloten tussen 1 januari en 31 december 1997.

² Ondernemingen waarvoor de jaarrekeningen voor 1998 reeds beschikbaar zijn en die tevens voorkwamen in het bestand van de Balanscentrale over 1997.

GRAFIEK 1 — OPRICHTINGEN EN VERDWIJNINGEN VAN ONDERNEMINGEN

(eenheden)

Bron : NBB.

10.779 ondernemingen, waarvan 5.357 als gevolg van een faillissement, dat is respectievelijk 5,3 pct. meer en 11,5 pct. minder dan in 1997. Het aantal faillissementen daalde voor het eerst sinds de jaren tachtig. Die daling was, met uitzondering van de horeca, een algemeen fenomeen. Zij was evenwel het meest uitgesproken in de industrie, de handel en de diensten aan ondernemingen en was deels een gevolg van de nieuwe wetten over faillissementen en concordaten die in werking traden op 1 januari 1998. Deze wetten hebben vooral een preventieve bedoeling door bedrijven met tijdelijke problemen een adempauze te gunnen. Zo werd het juridische concordaat beschouwd als een reddingsboei ter voorkoming van het faillissement. Maar terzelfder tijd bieden deze wetten de bedrijven de mogelijkheid op vrijwillige basis in vereffening te gaan zodra een faillissement wordt overwogen. Dat verklaart allicht waarom de verdwijningen in een andere vorm dan faillissement met ongeveer 30 pct zijn gestegen.

Per saldo zouden er derhalve 10.838 ondernemingen zijn bijgekomen, een stijging met ongeveer 10 pct. ten opzichte van 1997. Dat is de eerste noemenswaardige toename in drie jaar tijd en een weerspiegeling van de gunstige conjunctuur in 1997 en de eerste helft van 1998. In de veronderstelling dat het nettoverloop van

het aantal bedrijven indicatief is voor het verloop van de activiteit, betekent een en ander dat de hier besproken resultaten op basis van een constant staal, de werkelijke ontwikkelingen enigszins kunnen onderschatten.

Tijdens de laatste vijf jaar zijn er in België jaarlijks gemiddeld ongeveer 10.000 bedrijven bijgekomen. Dat is een stuk minder dan aan het begin van de jaren negentig toen er zo'n 20.000 netto-oprichtingen per jaar genoteerd werden. In vergelijking met het begin van het decennium daalde het aantal oprichtingen met zo'n 20 pct. Daartegenover staat dat het aantal verdwijningen met meer dan de helft gestegen is.

In procenten van het aantal bestaande ondernemingen¹ zijn zowel het aantal opgerichte (6,8 pct. in 1998), het aantal verdwenen (3,4 pct. in 1998) als het aantal netto gecreëerde ondernemingen (3,4 pct. in 1998) over de laatste vijf jaar zeer stabiel gebleven. De sinds 1990 opgetekende nettoaangroei van het aantal ondernemingen was vooral geconcentreerd in de niet-verwerkende bedrijfstakken. Van de 67.632 nieuwe bedrijven die over de periode 1990-1997 een jaarrekening deponeerden, waren er 64.086 afkomstig uit de niet-verwerkende bedrijfstakken en slechts 3.546 uit de verwerkende nijverheid.

2. VERLOOP VAN DE ONDERNEMINGSRESULTATEN

2.1 Algemeen resultaat en conjunctuur

De totale door de niet-financiële ondernemingen gecreëerde toegevoegde waarde, die het verschil weergeeft tussen de bedrijfsopbrengsten van die ondernemingen en de kostprijs van de door derden geleverde goederen en diensten en die derhalve overeenstemt met de nettobijdrage van de ondernemingen aan de economische groei tegen werkelijke prijzen, bedroeg in 1998 4.386,5 miljard BEF, een stijging met 5 pct.

¹ Het gaat hier om het totale aantal ondernemingen. Dat aantal ligt veel hoger dan wat blijkt uit de statistieken van de jaarrekeningen. Bij deze laatste valt immers een aantal ondernemingen weg door niet tijdige rapportering, door het niet voldoen aan de kwaliteitsnormen opgelegd door de Balanscentrale of door het juridische statuut van de onderneming.

tegenover 1997. In 1997 was de toegevoegde waarde volgens de jaarrekeningen nog met 7 pct. in de hoogte gegaan. Er moet wel geweest worden op een methodologische verandering die in 1996, in het kader van de invoering van de sociale balans, werd aangebracht. De bezoldigingen van uitzendkrachten alsmede de salarissen en pensioenen van bestuurders, zaakvoerders en werkende vennoten zonder arbeidsovereenkomst werden bij de invoering van de sociale balans niet langer als personeelskosten beschouwd maar ondergebracht in de rubriek « Diensten en diverse goederen », die deel uitmaakt van de aankopen. Tot 1995 werden de daaraan verbonden uitgaven derhalve beschouwd als een deel van de toegevoegde waarde, wat sinds 1996 niet meer het geval is. In werkelijkheid zouden nog niet alle bedrijven in de jaarrekening 1996 overgegaan zijn op de nieuwe methodologie. Volgens schattingen van de Balanscentrale zou ongeveer 15 pct. van de bedrijven pas voor het boekjaar 1997 op de nieuwe methodologie zijn overgeschakeld. Het effect daarvan is dat de gegevens van de Balanscentrale de toename van de toegevoegde waarde in 1996 en, weliswaar in geringere mate, ook nog in 1997 onderschatten. Een vergelijking

in de tijd moet derhalve met de nodige omzichtigheid gebeuren.

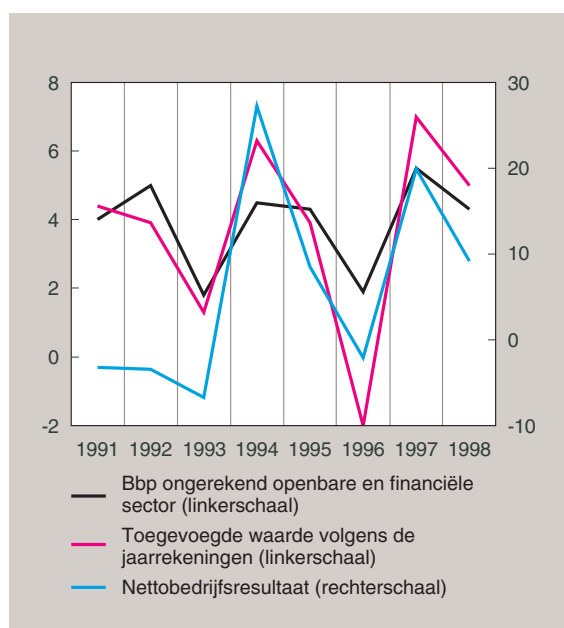
Het verloop, in 1998, van de toegevoegde waarde van de niet-financiële vennootschappen volgens de jaarrekeningen sloot nauw aan bij de gegevens die het INR in het kader van de nationale rekeningen heeft gepubliceerd. De nominale groei van de Belgische economie als geheel vertraagde immers van 4,8 pct. in 1997 tot 3,9 pct. in 1998, door de combinatie van een iets lagere reële activiteitstoename (2,9 pct. ten opzichte van 3,2 pct.) en een verdere vertraging van de prijsstijgingen. Laat men de activiteit van de overheid en van de financiële sector buiten beschouwing, teneinde nauwer bij het concept van de jaarrekeningen aan te sluiten, dan vertraagde de nominale economische groei van 5,5 pct. in 1997 tot 4,3 pct. in 1998. Die vertraging deed zich vooral in de tweede jaarhelft voor en bleek van relatief korte duur te zijn, aangezien ze reeds begin 1999 tot stilstand kwam.

De toegevoegde waarde van een onderneming bestaat uit de personeelskosten, de overige bedrijfskosten, afschrijvingen en voorzieningen en, ten slotte, het nettobedrijfsresultaat. De personeelskosten, die met een gewicht van 58 pct. veruit het belangrijkste bestanddeel van de toegevoegde waarde uitmaken, stegen in 1998 met 3,8 pct. Hoewel in deze rubriek ook de pensioenuitgaven worden opgetekend, zijn de jaarlijkse veranderingspercentages in deze uitgavenpost meestal zogoed als volledig terug te voeren op wijzigingen in het personeelsbestand en aanpassingen in het loon per werknemer. In 1998 zou de werkgelegenheid per voltijds equivalent bij de niet-financiële bedrijven met 1,5 pct. zijn gestegen. Een voltijds werknemer zou zijn loon met gemiddeld 2,2 pct. hebben zien stijgen. Deze grootheden stroken in grote mate met de overeenkomstige informatie uit de sociale balans. Rekening houdend met een inflatie van gemiddeld 0,9 pct. in 1998, komt dit neer op een gemiddelde reële loonstijging per voltijds werknemer van 1,3 pct.

De overige bedrijfskosten en de afschrijvingen en voorzieningen stegen enigszins sneller dan de personeelskosten, namelijk met respectievelijk 7,8 en 4,4 pct. Al met al stegen de aan de bedrijfsactiviteit van de ondernemingen verbonden kosten met 4,2 pct.

GRAFIEK 2 — TOEGEVOEGDE WAARDE EN NETTOBEDRIJFSRESULTAAT VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN EN BBP ONGEREKEND DE ACTIVITEIT VAN DE OPENBARE EN FINANCIËLE SECTOR

(veranderingspercentages ten opzichte van het voorgaande jaar)

Bronnen : NBB, INR.

TABEL 2 — VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN DE RESULTATENREKENING VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

	Veranderingspercentages t.o.v het voorgaande jaar					Miljarden franken	Procenten van de toegevoegde waarde
	1994	1995	1996	1997	1998 r	1998 r	1998 r
Toegevoegde waarde	6,3	3,9	-2,0	7,0	5,0	4.386,5	100,0
Personeelskosten	2,8	2,7	-3,4	3,3	3,8	2.539,8	57,9
Overige bedrijfskosten	12,9	6,0	5,1	2,5	7,8	257,9	5,9
Afschrijvingen en voorzieningen	4,1	4,2	0,8	4,8	4,4	853,0	19,4
Totaal	3,6	3,2	-2,0	4,9	4,2	3.650,7	83,2
Nettobedrijfsresultaat	27,2	8,5	-2,1	19,9	9,2	735,8	16,8
Financiële opbrengsten	-12,1	13,0	-1,8	33,9	-11,6	900,6	20,5
Financiële kosten	-4,7	8,6	-4,7	32,3	-16,2	794,2	18,1
Totaal	-112,7	350,7	91,1	58,8	49,2	106,4	2,4
Courant resultaat	11,4	14,4	1,5	22,8	13,0	842,2	19,2
Uitzonderlijk resultaat ¹	—	—	—	—	—	91,3	2,1
Nettoresultaat vóór belastingen	17,1	13,5	-3,5	40,8	9,3	933,5	21,3
Belastingen op het resultaat	24,3	4,1	7,0	17,6	10,9	220,3	5,0
Nettoresultaat na belastingen	14,6	17,0	-7,1	49,8	8,9	713,2	16,3

Bron : NBB.

¹ Voor dit aggregaat, waarvan het bedrag meestal gering is en positief of negatief kan zijn, heeft het geen zin een veranderingspercentage te berekenen.

Hoewel de conjunctuur in de loop van 1998 allengs is gaan verzwakken, slaagden de niet-financiële ondernemingen erin hun nettobedrijfsresultaat nog met meer dan 9 pct. te verbeteren. Historisch beschouwd, kan 1998 in dit opzicht als een voor de ondernemingen gunstig jaar worden bestempeld, hoewel de stijging van het bedrijfsresultaat minder dan de helft bedroeg van de in het voorgaande jaar opgetekende verbetering. In 1997 was de conjunctuur dan ook het hele jaar door zeer gunstig gebleven. Sinds de economische recessie van 1993 is het bedrijfsresultaat met ruim 75 pct. gestegen.

Net als tijdens de drie voorgaande jaren ontwikkelde het courante resultaat van de bedrijven zich in 1998 gunstiger dan het nettobedrijfsresultaat. Dit betekent met andere woorden dat de netto-opbrengst van hun financiële beleggingen en verplichtingen in gunstige zin evolueerde. De analyse van de financiële brutostromen wordt nogal eens bemoeilijkt door het grillige verloop van omvangrijke termijntransacties waaraan dekkingsoperaties zijn gekoppeld en die zowel in de opbrengsten als in de kosten grote bewegingen kunnen veroorzaken zonder daarom evenwel de saldi sterk te beïnvloeden. Zo is de forse daling in 1998 van zowel de financiële

opbrengsten als de financiële kosten te verklaren door de normalisering van een aantal transacties van de coördinatiecentra. In 1997 hadden die centra nog voor uitzonderlijk hoge bedragen aan dekkingsoperaties op termijn in vreemde valuta's tot stand gebracht. De forse stijging van het netto financiële resultaat is onder meer te danken aan de toename van de inkomens uit deelnemingen in andere vennootschappen, het resultaat van de zowel in België als in het buitenland fikse bedrijfswinsten en van de belangrijke participaties die de bedrijven in de loop van 1997 en 1998 hebben genomen. Tevens zijn de ontvangsten van de coördinatiecentra uit hoofde van leningen aan ondernemingen uit hun groep aanmerkelijk in de hoogte gegaan.

Het uitzonderlijke resultaat, dat vooral voortvloeit uit gerealiseerde meerwaarden op de verkoop van activa en participaties, bleef in 1998 op een hoog peil (91,3 miljard BEF), dat wel veel lager lag dan het uitzonderlijk hoge niveau van 1997 (108,4 miljard BEF).

De door de ondernemingen op het resultaat betaalde belastingen stegen met 10,9 pct., 1,7 procentpunt sneller dan de toename van het nettobedrijfsresultaat, veruit het belangrijkste be-

standdeel van het belastbare inkomen van de vennootschappen. Het is niet uitgesloten dat de in 1998 betaalde belastingen nog enigszins de sporen dragen van de in 1997 fors toegenomen bedrijfsresultaten.

Al met al boekten de niet-financiële ondernemingen een nettoresultaat van meer dan 700 miljard BEF, een toename met bijna 9 pct. tegenover 1997 en ruim een verdubbeling op vijf jaar tijd.

Uitgedrukt in procenten van de toegevoegde waarde kwam het nettoresultaat na belastingen in 1998 op 16,3 pct. uit, iets hoger dan in 1997.

2.2 Resultaten volgens bedrijfstak en bedrijfsgrootte

De totale resultaten zijn afhankelijk van het bedrijfsresultaat, het financiële resultaat – die samen het courante resultaat vormen – en het uitzonderlijke resultaat. De bedrijfsresultaten hangen meestal nauw samen met de economische activiteit en om een beter inzicht te verwerven, is vooral een benadering per bedrijfstak nuttig. Wat het financiële resultaat betreft, is het leerrijk de ondernemingsgrootte als uitgangspunt te nemen omdat de omvang van een bedrijf in principe een belangrijke determinant is van de financieringswijze. Het verloop van het finale resultaat kan om specifieke redenen uiteindelijk nog sterk verschillen van het courante resultaat. Een verklaring hiervoor vergt een micro-economische analyse.

Gemeten aan de groei van het nettobedrijfsresultaat deden de niet-verwerkende bedrijfstakken (+10,7 pct.) het in 1998, anders dan in 1997, beter dan de verwerkende nijverheid (+6,4 pct.). Beide groeipercentages liggen weliswaar aanzienlijk lager dan het jaar ervoor (toen ze respectievelijk 16,3 pct. en 26,9 pct. bedroegen), maar liggen toch boven het historische gemiddelde. Traditioneel zijn de bewegingen in de resultaten van de verwerkende nijverheid wel volatieler omdat de bedrijfsactiviteit in deze sector meer onderhevig is aan conjuncturele schommelingen.

Dat de niet-verwerkende takken in 1998 relatief betere bedrijfsresultaten wisten te behalen

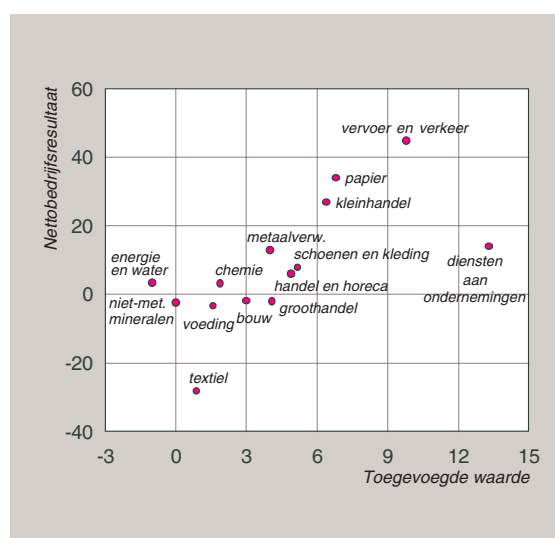
dan de verwerkende nijverheid heeft grotendeels te maken met de gewijzigde samenstelling van de vraag. De groei van de Belgische economie werd in 1998 vooral geschraagd door de binnenlandse bestedingen, die de sterkste expansie sinds het begin van het decennium lieten optekenen. Zowel de bestedingen van de particulieren als die van de ondernemingen droegen daaraan bij. De handel met het buitenland daarentegen ondervond het effect van de Azië-crisis die in de zomer van 1997 begon maar zich in 1998 voortzette. Het groeitempo van de export vertraagde fors in de loop van het jaar, terwijl de invoer van goederen en diensten onder de impuls van de binnenlandse vraag stevig bleef. De netto-uitvoer leverde voor het eerst in vijf jaar tijd een negatieve bijdrage tot de totale economische activiteit.

Uit de indeling naar bedrijfstak blijkt tevens dat er voor 1998 een nauw verband bestaat tussen het verloop van de toegevoegde waarde en dat van het nettobedrijfsresultaat.

In de niet-verwerkende takken was het vooral de sector «Vervoer en verkeer» die mooie resultaten behaalde : de toegevoegde waarde

GRAFIEK 3 — TOEGEVOEGDE WAARDE VAN DE NIET-FINANCIËLE ONDERNEMINGEN EN NETTOBEDRIJFSRESULTAAT : SECTORALE OPSPLITSING

(veranderingspercentages t.o.v. 1997)¹

Bron : NBB.

¹ Ter wille van de duidelijkheid werden twee sectoren met voor 1998 extreme waarden niet opgenomen, namelijk de ijzer- en staalnijverheid en de informatica.

steeg er met 9,8 pct. en het nettobedrijfsresultaat met ruim 45 pct. Dat was vooral te danken aan het feit dat de kosten in vergelijking met de jaren voordien trager groeiden. Vooral de telecommunicatie en de luchtvaart deden het erg goed. Ook in de branche « Diensten aan ondernemingen » waren de resultaten beter dan gemiddeld in de totale niet-verwerkende bedrijfstakken. De goede resultaten waren vooral geconcentreerd bij de leasing, de uitzendkrachten en de informatica, branches die de voorbije jaren in volle opgang waren. Dat blijkt onder andere ook uit de sterke uitbreiding van de werkgelegenheid in die branches. De andere grote takken uit de niet-verwerkende sector boekten, met uitzondering van de bouw, energie en water en de groothandel, een lichte vooruitgang.

In de verwerkende nijverheid liepen de resultaten van de verschillende bedrijfstakken, net als in 1997, sterk uiteen. De sterkste branche was de « Papier- en papierwarenindustrie, grafische nijverheid en uitgeverijen », met een groei van 6,8 pct. in toegevoegde waarde en 33,9 pct. in nettobedrijfsresultaat. De forse verbetering is vooral geconcentreerd bij twee grote mediagroepen. Daarnaast deden ook de metaalverwerking en de ijzer- en staalindustrie het beter dan het gemiddelde van de verwerkende

nijverheid. De activiteit in de metaalverwerkende sector en in de staalindustrie werd onder meer geschraagd door de sterke vraag vanuit de autosector. De andere grote takken uit de verwerkende nijverheid boekten, met uitzondering van de voeding en de textiel, een lichte vooruitgang.

Een onderscheid tussen de ondernemingsresultaten op basis van het type schema (« volledig » of « verkort ») dat wordt neergelegd, is vooral leerzaam wat de financiële structuur en de financiële resultaten betreft. Bij een analyse van de resultaten volgens ondernemingsgrootte dient er te worden op gewezen dat de gegevens die beschikbaar zijn voor de kmo's minder gedetailleerd zijn dan die van de grote ondernemingen én dat de balansstructuur van beide soorten ondernemingen enkele belangrijke verschillen vertoont.

Gemiddeld beschouwd, liggen de rentelasten van grote ondernemingen structureel lager dan die van kmo's. Voor 1998 bedroeg de gemiddeld betaalde rente respectievelijk 6 pct. en 8,7 pct. Dat verschil weerspiegelt, enerzijds, het feit dat kleinere ondernemingen doorgaans moeilijker toegang hebben tot de goedkopere financieringsinstrumenten en, anderzijds, de extra risicopremie

TABEL 3 — NETTOBEDRIJFSRESULTAAT NAAR BEDRIJFSTAKKEN

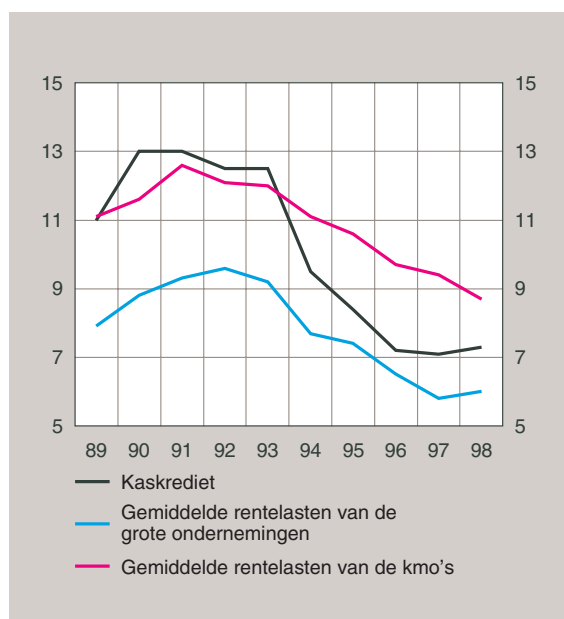
(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 r	p.m. Procentueel belang van de bedrijfstak in de totale toegevoegde waarde in 1998
Verwerkende nijverheid	- 10,2	- 21,8	83,1	12,4	- 12,3	26,9	6,4	35,9
waarvan :								
Metaalverwerking	- 10,4	- 29,9	116,6	- 7,9	- 0,4	21,4	12,9	11,2
Chemie	- 7,9	- 26,2	120,2	24,4	- 7,2	33,8	3,2	7,8
Voeding	0,4	1,5	11,6	3,3	- 9,1	0,3	- 3,5	4,6
Niet-verwerkende bedrijfstakken	- 0,1	- 0,3	8,3	6,2	4,0	16,3	10,7	64,1
waarvan :								
Handel en horeca	- 10,5	- 7,0	12,5	5,4	3,3	18,1	6,0	21,4
Vervoer en verkeer	0,4	- 8,3	8,7	14,8	8,3	28,4	45,9	12,9
Diensten aan ondernemingen	15,8	6,1	11,6	3,4	3,3	18,6	13,9	14,7
Bouw	- 13,7	- 10,8	11,5	6,3	- 5,9	15,4	- 2,0	5,8
Geheel van de niet-financiële vennootschappen	- 3,4	- 6,7	27,2	8,5	- 2,1	19,9	9,2	100,0

Bron : NBB.

GRAFIEK 4 — MARKTRENTEN EN GEMIDDELDE RENTELASTEN VAN DE GROTE ONDERNEMINGEN EN DE KMO'S

(procenten)

Bron : NBB.

die moet worden betaald voor hun doorgaans minder solide financiële structuur.

In vergelijking met 1997 was er wel een daling merkbaar bij de kmo's, terwijl de grote ondernemingen een iets hogere rente dienden te betalen. Een en ander zou er kunnen op wijzen

dat de verlaging van de rente door de kmo's in 1998 werd aangegrepen om zich tegen lagere rentetarieven te herfinancieren, een beweging die bij de grote ondernemingen reeds vroeger had ingezet. Het renteverskil, dat in 1997 nog 3,5 procentpunten bedroeg, daalde in 1998 tot 2,7 procentpunten.

De financiële resultaten, gedefinieerd als het verschil tussen de financiële opbrengsten en kosten in de jaarrekening, van de kmo-sector zijn structureel negatief als gevolg van de relatief hoge financieringskosten en de beperkte financiële opbrengsten eigen aan deze sector. Bij de grote ondernemingen zijn de financiële resultaten doorgaans positief. Dat is een weerspiegeling van het verschil in balansstructuur. Een voor de hand liggend voorbeeld is het veel grotere belang van aandelen aan zowel de activa- als de passivazijde van de balans van grote ondernemingen.

Het in procenten van de toegevoegde waarde uitgedrukte courante resultaat voor 1998 lag bij de grote ondernemingen dan ook een stuk hoger (21,3 pct.) dan bij de kleinere (11,5 pct.). In beide gevallen verbeterde de ratio ten opzichte van 1997 en werd de stijgende trend van de laatste jaren bevestigd.

Worden de belastingen uitgedrukt in procenten van de toegevoegde waarde, dan blijkt dat de kmo's iets meer betalen dan de grote

TABEL 4 — VERGELIJKING VAN DE STRUCTUUR VAN DE RESULTATENREKENINGEN VAN DE GROTE ONDERNEMINGEN EN DE KMO'S IN 1998

	Miljarden franken		Procenten van de toegevoegde waarde	
	Grote ondernemingen	Kmo's	Grote ondernemingen	Kmo's
1. Toegevoegde waarde	3.451	936	100,0	100,0
2. Bedrijfskosten ¹	2.871	780	83,2	83,3
3. Nettobedrijfsresultaat (= 1 - 2)	580	156	16,8	16,7
4. Financiële resultaten	154	-48	4,5	-5,1
5. Courant resultaat (= 3 + 4)	734	108	21,3	11,5
6. Uitzonderlijk resultaat	76	16	2,2	1,7
7. Belastingen	166	54	4,8	5,8
8. Resultaat na belastingen (= 5 + 6 - 7)	644	70	18,7	7,5
9. Uit te keren winst	438	19	12,7	2,0
10. Winstreservering (= 8 - 9)	206	51	6,0	5,4
p.m. Gemiddelde kosten van de schulden (procenten)			6,0	8,7

Bron : NBB.

¹ Personeelskosten, overige bedrijfskosten, afschrijvingen en voorzieningen.

ondernemingen (5,8 pct. tegen 4,8 pct.). Relateert men de belastingen echter aan het totale resultaat, dan is het verschil nog veel groter, uiteraard vanwege de uiteenlopende financiële resultaten.

De verhouding tussen het resultaat na belastingen en de toegevoegde waarde ligt bij de grote ondernemingen bijgevolg een stuk hoger dan bij de kleine en middelgrote. Over het algemeen is deze ratio sinds 1996 aanzienlijk verbeterd, voor de grote ondernemingen van 13,3 tot 18,7 pct. en voor de kmo's van 3,4 tot 7,5 pct.

3. VERLOOP VAN DE RENTABILITEIT

De rentabiliteit is een belangrijke toetssteen voor de winstgevendheid, de gezondheid en het prestatievermogen van een onderneming. Zij geeft een indicatie van de efficiëntie waarmee het eigen vermogen werd ingezet (verhouding tussen het courante resultaat vóór belastingen en het eigen vermogen, ook wel financiële rentabiliteit genaamd) of van de efficiëntie waarmee het geheel van de in de onderneming geïnvesteerde middelen werd ingezet (verhouding tussen het courante resultaat vóór belastingen en vóór de kosten van de schulden en het geheel van de in de onderneming geïnvesteerde middelen, ook wel

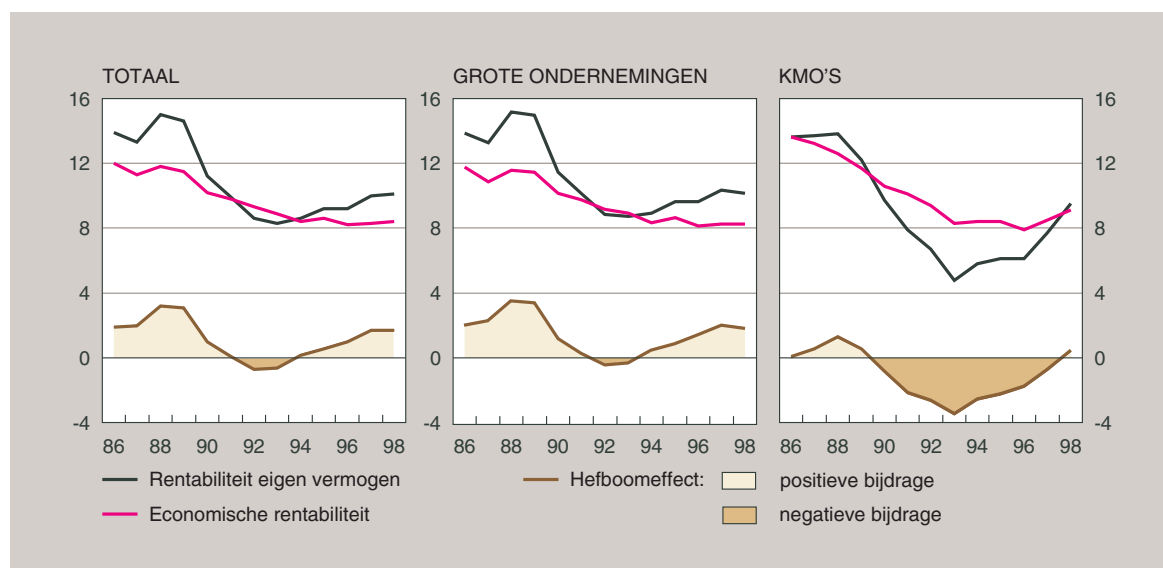
economische rentabiliteit genaamd). Het verschil tussen beide rentabiliteitsmaatstaven is te verklaren door de zogeheten «financiële hefboomcoëfficiënt». Deze laatste is positief wanneer ondernemingen erin slagen middelen te lenen tegen een rente die lager ligt dan hun economische rentabiliteit. Het daaruit resulterende overschot vloeit toe aan het eigen vermogen. Het effect valt negatief uit indien de financieringskosten van de schuld hoger uitvallen dan de rentabiliteit van het geheel van de geïnvesteerde middelen.

Al met al steeg de rentabiliteit marginaal ten opzichte van 1997. De financiële rentabiliteit steeg van 10 tot 10,1 pct. en zette aldus de sinds 1994 stijgende tendens voort. Hoewel die rentabiliteit zich op het hoogste niveau sinds 1991 bevindt, ligt zij nog heel wat lager dan tijdens de hoogconjunctuur van 1988-1991. De economische rentabiliteit van haar kant steeg van 8,3 tot 8,4 pct., wat, historisch beschouwd, ook eerder aan de lage kant blijft. Dat rentabiliteitsverloop dient evenwel te worden bezien tegen de achtergrond van de forse rendementsdaling voor alternatieve beleggingen. Het hefboomeffect bedroeg 1,7 pct., evenveel als in 1997 en het hoogste peil sinds het einde van het vorige decennium.

Bij de gedetailleerde cijfers valt vooral de forse verbetering van de financiële rentabiliteit

GRAFIEK 5 — RENTABILITEIT VAN DE ONDERNEMINGEN VOLGENS BEDRIJFSGROOTTE EN HEFBOOMEFFECT

(procenten)

Bron : NBB.

bij de kmo's op. Doordat de gemiddelde kosten van de financiële schulden voor het eerst sinds 1989 onder de economische rentabiliteit bleven, kon het hefboomeffect in positieve zin spelen en lag de financiële rentabiliteit boven de economische. De kleinere ondernemingen realiseerden daardoor een inhaalbeweging ten opzichte van de grote ondernemingen, waarbij vooral de sterke daling van de gemiddelde financiële kosten een rol heeft gespeeld.

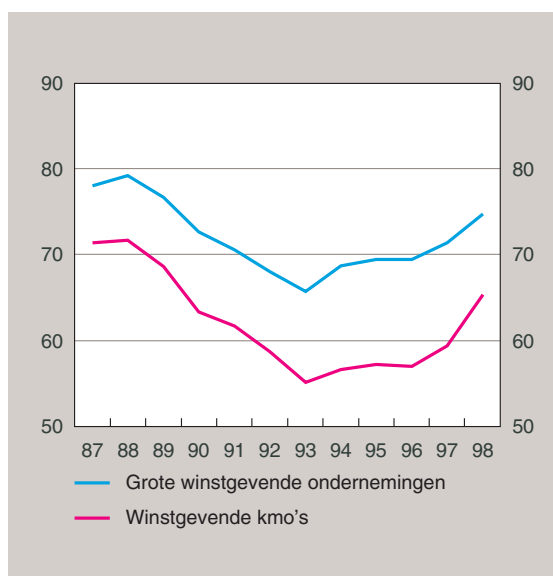
De verwerkende industrie liet een lichte verbetering van de economische rentabiliteit optekenen, die vooral geconcentreerd was in de metaalbewerking, de ijzer- en staalindustrie en de leder-, schoen- en kledingsnijverheid. In de niet-verwerkende takken was er sprake van een stabilisering van de rentabiliteit. De enige twee subsectoren die in positieve zin opvielen, waren de kleinhandel en vervoer en verkeer.

Gemiddeld beschouwd, ligt de rentabiliteit in de verwerkende nijverheid nog steeds hoger dan in de niet-verwerkende takken. De bedrijfstakken energie, metaalbewerking, chemie en leder, schoenen en kleding scoorden in 1998 beter dan het gemiddelde. Diensten aan ondernemingen, de ijzer- en staalindustrie en de niet-metaalhoudende mineralen behoorden tot de branches die een minder goed resultaat inzake rentabiliteit konden voorleggen.

Ondanks de nieuwe, zij het eerder geringe, rentabiliteitsverbetering blijven de resultaten vanuit een historisch perspectief, zoals gesteld, eerder aan de matige kant. Dat wordt ook weerspiegeld in het verloop van het aandeel van de ondernemingen die respectievelijk winst hebben geboekt of verlies hebben geleden, al houdt

GRAFIEK 6 — RELATIEF BELANG VAN DE WINSTGEVENDE ONDERNEMINGEN VOLGENS BEDRIJFSGROOTTE

(procenten)

Bron : NBB.

deze indicator geen rekening met de omvang van die positieve of negatieve resultaten. Het aandeel van de ondernemingen die winst realiseren, bleef weliswaar toenemen, maar het is nog een stuk verwijderd van de situatie tijdens de hoogconjunctuur aan het einde van de jaren tachtig.

Zoals kon worden verwacht op basis van het rentabiliteitsoverloop, groeide het aantal winstgevende kleine en middelgrote ondernemingen sterker dan het aantal grote winstgevende ondernemingen. Een en ander belet niet dat het percentage winstgevende grote bedrijven nog steeds hoger ligt dan het percentage winstgevende kmo's.

SYNTHESE VAN DE VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN DE RESULTATENREKENINGEN VAN HET GEHEEL VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

BIJLAGE 1

Volledige en verkorte schema's

(miljarden franken)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 r
Toegevoegde waarde	3.055,7	3.276,3	3.421,1	3.555,7	3.603,1	3.830,9	3.982,0	3.903,2	4.177,7	4.386,5
Personeelskosten	1.867,7	2.051,9	2.173,8	2.280,5	2.321,2	2.387,1	2.451,8	2.369,9	2.447,0	2.539,8
Overige bedrijfskosten	113,2	137,0	138,3	148,5	152,3	171,9	182,2	191,5	239,3	257,9
Brutobedrijfsresultaat	1.074,8	1.087,4	1.109,0	1.126,7	1.129,6	1.271,9	1.348,0	1.341,8	1.491,4	1.588,8
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	548,1	610,3	647,0	680,3	713,2	742,3	773,5	779,5	817,3	853,0
Nettobedrijfsresultaat	526,7	477,1	462,0	446,4	416,4	529,6	574,5	562,3	674,1	735,8
Financiële opbrengsten	483,2	567,4	640,7	747,5	780,0	686,0	775,5	761,4	1.019,3	900,6
Financiële kosten	462,4	553,6	621,7	742,3	727,1	692,7	752,0	716,5	948,0	794,2
Courant resultaat	547,5	490,9	481,0	451,6	469,3	522,9	598,0	607,2	745,4	842,2
Uitzonderlijk resultaat	80,0	0,1	-0,5	26,6	3,5	30,8	30,3	-1,0	108,4	91,3
Belastingen op het resultaat	118,2	120,1	123,0	115,4	122,0	151,6	157,8	168,9	198,7	220,3
Nettoresultaat na belastingen	509,3	370,9	357,5	362,8	350,8	402,1	470,5	437,3	655,1	713,2

SYNTHESE VAN DE VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN DE RESULTATENREKENINGEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

BIJLAGE 2

Volledige schema's
(miljarden franken)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 r
Toegevoegde waarde	2.456,9	2.611,7	2.702,8	2.779,9	2.786,6	2.962,6	3.055,0	3.061,4	3.294,7	3.450,8
Personelekosten	1.484,2	1.622,3	1.706,1	1.774,4	1.786,1	1.826,0	1.858,0	1.871,0	1.943,0	2.010,1
Overige bedrijfskosten	93,3	115,8	118,2	125,4	123,3	141,1	147,5	154,2	198,2	215,8
Brutobedrijfsresultaat	879,4	873,6	878,5	880,1	874,2	995,5	1.049,5	1.036,2	1.153,5	1.224,9
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	441,1	485,8	509,7	530,1	551,7	573,1	592,7	592,9	617,3	644,8
Nettobedrijfsresultaat	438,3	387,8	368,8	350,0	322,5	422,4	456,8	443,3	536,2	580,1
Financiële opbrengsten	457,8	538,7	609,2	712,6	743,1	648,8	737,1	723,8	973,1	848,0
Financiële kosten	413,2	492,7	547,5	657,8	634,1	597,4	650,9	618,6	844,0	693,8
Courant resultaat	482,9	433,8	430,5	404,8	431,5	473,8	543,0	548,5	655,3	734,3
Uitzonderlijk resultaat	69,7	-7,2	-8,1	17,5	-6,5	21,3	19,2	-13,0	92,4	75,6
Belastingen op het resultaat	92,4	90,8	92,6	82,5	87,2	113,4	116,3	126,5	150,4	166,3
Nettoresultaat na belastingen	460,2	335,8	329,8	339,8	337,8	381,7	445,9	409,0	607,3	643,6

SYNTHESE VAN DE VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN DE RESULTATENREKENINGEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

BIJLAGE 3

Verkorte schema's
(miljarden franken)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 r
Toegevoegde waarde	598,8	664,6	718,3	775,8	816,5	868,3	927,0	841,8	883,0	935,7
Personeelskosten	383,5	429,6	467,7	506,1	535,1	561,1	593,8	498,9	504,0	529,7
Overige bedrijfskosten	19,9	21,2	20,1	23,1	26,0	30,8	34,7	37,3	41,1	42,1
Brutobedrijfsresultaat	195,4	213,8	230,5	246,6	255,4	276,4	298,5	305,6	337,9	363,9
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	107,0	124,5	137,3	150,2	161,5	169,2	180,8	186,6	200,0	208,2
Nettobedrijfsresultaat	88,4	89,3	93,2	96,4	93,9	107,2	117,7	119,0	137,9	155,7
Financiële opbrengsten	25,4	28,7	31,5	34,9	36,9	37,2	38,4	37,6	46,2	52,6
Financiële kosten	49,2	60,9	74,2	84,5	93,0	95,3	101,1	97,9	104,0	100,4
Courant resultaat	64,6	57,1	50,5	46,8	37,8	49,1	55,0	58,7	80,1	107,9
Uitzonderlijk resultaat	10,3	7,3	7,6	9,1	10,0	9,5	11,1	12,0	16,0	15,7
Belastingen op het resultaat	25,8	29,3	30,4	32,9	34,8	38,2	41,5	42,4	48,3	54,0
Nettoresultaat na belastingen	49,1	35,1	27,7	23,0	13,0	20,4	24,6	28,3	47,8	69,6

SYNTHESE VAN DE VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN DE RESULTATENREKENINGEN VAN DE VERWERKENDE NIJVERHEID

BIJLAGE 4

Volledige en verkorte schema's
(miljarden franken)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 r
Toegevoegde waarde	1.322,8	1.381,1	1.366,0	1.376,4	1.344,0	1.445,4	1.496,8	1.449,4	1.531,8	1.573,9
Personeelskosten	819,6	888,5	912,6	929,6	915,9	922,9	931,8	907,3	926,9	949,3
Overige bedrijfskosten	28,1	35,2	36,7	37,0	39,1	43,9	46,4	47,3	49,7	50,5
Brutobedrijfsresultaat	475,1	457,4	416,7	409,8	389,0	478,6	518,6	494,8	555,2	574,1
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	245,2	263,5	267,3	275,7	284,1	286,5	302,6	305,3	314,7	318,2
Nettobedrijfsresultaat	229,9	193,9	149,4	134,1	104,9	192,1	216,0	189,5	240,5	255,9
Financiële opbrengsten	139,0	145,3	142,8	134,1	146,7	129,1	130,9	122,1	140,0	167,8
Financiële kosten	136,8	158,6	170,8	188,5	186,3	172,1	166,1	144,6	152,8	160,2
Courant resultaat	232,1	180,6	121,4	79,7	65,3	149,1	180,8	167,0	227,7	263,5
Uitzonderlijk resultaat	62,2	-6,6	-11,3	4,6	-5,8	21,7	-0,4	-1,8	52,3	35,9
Belastingen op het resultaat	58,7	50,2	43,8	40,6	38,6	52,8	57,7	58,5	72,9	79,3
Nettoresultaat na belastingen	235,6	123,8	66,3	43,7	20,9	118,0	122,7	106,7	207,1	220,1

SYNTHESE VAN DE VOORNAAMSTE BESTANDDELEN VAN DE RESULTATENREKENINGEN VAN DE NIET-VERWERKENDE BEDRIJFSTAKKEN

BIJLAGE 5

Volledige en verkorte schema's

(miljarden franken)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 r
Toegevoegde waarde	1.732,9	1.895,2	2.055,1	2.179,3	2.259,1	2.385,5	2.485,2	2.453,8	2.645,9	2.812,6
Personeelskosten	1.048,1	1.163,4	1.261,2	1.350,9	1.405,3	1.464,2	1.520,0	1.462,6	1.520,1	1.590,5
Overige bedrijfskosten	85,1	101,8	101,6	111,5	113,2	128,0	135,8	144,2	189,6	207,4
Brutobedrijfsresultaat	599,7	630,0	692,3	716,9	740,6	793,3	829,4	847,0	936,2	1.014,7
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	302,9	346,8	379,7	404,6	429,1	455,8	470,9	474,2	502,6	534,8
Nettobedrijfsresultaat	296,8	283,2	312,6	312,3	311,5	337,5	358,5	372,8	433,6	479,9
Financiële opbrengsten	344,2	422,1	497,9	613,4	633,3	556,9	644,6	639,3	879,3	732,8
Financiële kosten	325,6	395,0	450,9	553,8	540,8	520,6	585,9	571,9	795,2	634,0
Courant resultaat	315,4	310,3	359,6	371,9	404,0	373,8	417,2	440,2	517,7	578,7
Uitzonderlijk resultaat	17,8	6,7	10,8	22,0	9,3	9,1	30,7	0,8	56,1	55,4
Belastingen op het resultaat	59,5	69,9	79,2	74,8	83,4	98,8	100,1	110,4	125,8	141,0
Nettoresultaat na belastingen	273,7	247,1	291,2	319,1	329,9	284,1	347,8	330,6	448,0	493,1

VOORNAAMSTE FINANCIERINGSBRONNEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN
(miljarden franken)

	Ondernemingen die hun jaarrekening hebben neergelegd volgens									
	het volledige schema					het verkorte schema				
	Eigen vermogen (waarvan : kapitaal)	Voorzieningen voor risico's en kosten	Financiële leningen	Niet-financiële schulden ¹ (waarvan : op lange termijn)	Niet-financiële schulden ¹	Eigen vermogen (waarvan : kapitaal)	Voorzieningen voor risico's en kosten	Financiële leningen	Financiële leningen (waarvan : op lange termijn)	Niet-financiële schulden ¹
1989	3.224,9	(1.999,2)	3.124,3	(1.740,7)	2.901,1	531,2	(307,6)	432,1	(267,8)	621,8
1990	3.779,0	(2.461,8)	3.679,3	(2.068,0)	3.064,2	586,9	(358,5)	511,0	(324,0)	674,5
1991	4.222,9	(2.860,7)	3.920,5	(2.159,7)	3.286,0	640,5	(408,1)	576,0	(370,1)	734,1
1992	4.570,0	(3.152,9)	4.234,2	(2.245,1)	3.356,4	698,7	(465,0)	676,6	(435,3)	787,8
1993	4.881,1	(3.410,4)	4.227,5	(2.355,6)	3.585,4	792,4	(553,8)	759,4	(504,4)	853,1
1994	5.250,9	(3.721,3)	4.624,2	(2.624,5)	3.727,8	851,1	(609,1)	841,1	(569,6)	931,1
1995	5.582,3	(3.939,9)	4.800,7	(2.661,8)	3.844,2	904,3	(644,0)	932,6	(629,6)	998,2
1996	5.672,2	(4.043,6)	4.874,4	(2.657,2)	4.060,9	959,7	(674,7)	991,1	(666,8)	1.029,1
1997	6.398,6	(4.581,5)	5.470,2	(2.671,7)	4.510,7	1.043,4	(729,0)	1.087,2	(727,1)	1.157,7
1998 r	7.174,7	(5.120,5)	5.957,7	(2.814,0)	4.786,9	1.139,5	(758,9)	1.126,5	(733,2)	1.242,8

¹ Bestaan in hoofdzaak uit handels schulden, fiscale, sociale en loon schulden en diverse schulden.

VERLOOP, NAAR BEDRIJFSTAKEN, VAN DE NETTORENTABILITEIT VAN DE TOTALE INGEZETTE MIDDELEN, VAN DE GEMIDDELTE KOSTEN VAN DE FINANCIËLE SCHULDEN EN VAN DE NETTORENTABILITEIT VAN HET EIGEN VERMOGEN VÓór BELASTINGEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

BIJLAGE 7

(procenten)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 r
Geheel van de ondernemingen										
1. Nettorentabiliteit van de totale ingezette middelen ¹ . . .	11,5	10,2	9,8	9,3	8,9	8,4	8,6	8,2	8,3	8,4
2. Gemiddelde kosten van de financiële schulden ²	8,3	9,2	9,7	10,0	9,7	8,2	8,0	7,0	6,4	6,5
3. Nettorentabiliteit van het eigen vermogen ³	14,6	11,2	9,9	8,6	8,3	8,6	9,2	9,2	10,0	10,1
Verwerkende nijverheid										
1. Nettorentabiliteit van de totale ingezette middelen ¹ . . .	14,3	11,6	9,4	8,0	7,2	9,3	9,8	8,6	9,6	10,0
2. Gemiddelde kosten van de financiële schulden ²	8,7	9,8	10,3	10,7	10,2	8,9	8,0	7,0	6,2	6,2
3. Nettorentabiliteit van het eigen vermogen ³	18,4	13,0	8,6	5,6	4,5	9,6	11,3	9,9	12,5	13,1
Niet-verwerkende bedrijfstakken										
1. Nettorentabiliteit van de totale ingezette middelen ¹ . . .	10,4	9,7	10,0	9,7	9,5	8,1	8,3	8,0	7,9	7,8
2. Gemiddelde kosten van de financiële schulden ²	8,1	8,9	9,5	9,7	9,5	8,0	8,0	7,0	6,5	6,5
3. Nettorentabiliteit van het eigen vermogen ³	12,6	10,4	10,4	9,7	9,6	8,2	8,5	8,9	9,2	9,2

¹ Verhouding tussen het courante resultaat vóór belastingen en vóór financiële kosten, enerzijds, en de middelen van derden — m.a.w. het eigen vermogen en de financiële leningen —, anderzijds, vermenigvuldigd met 100.

² Verhouding tussen de financiële kosten en de financiële schulden.

³ Verhouding tussen het courante resultaat vóór belastingen en het eigen vermogen.

VERLOOP, NAAR BEDRIJFSTAKEN, VAN DE NETTORENTABILITEIT VAN HET EIGEN VERMOGEN¹

(procenten)

BIJLAGE 8

	1985	1986	1987	1988	1989 ²	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 ^r
Geheel van de ondernemingen														
Grote ondernemingen	9,8	9,8	9,3	10,9	14,3	8,9	7,8	7,4	6,9	7,3	8,0	7,2	9,5	9,0
Kleine en middelgrote ondernemingen	8,7	10,4	10,3	10,8	9,2	6,0	4,3	3,3	1,6	2,4	2,7	2,9	4,6	6,1
Totaal	9,7	9,8	9,5	10,9	13,6	8,5	7,4	6,9	6,2	6,6	7,3	6,6	8,8	8,6
Verwerkende nijverheid														
Grote ondernemingen	8,9	9,0	8,9	10,8	14,7	9,1	4,7	3,0	1,4	7,9	8,0	6,5	11,8	11,1
Kleine en middelgrote ondernemingen	10,5	12,4	12,2	13,2	10,9	7,1	5,1	4,2	2,6	3,4	4,0	4,2	5,6	7,8
Totaal	9,0	9,3	9,2	11,0	14,5	8,9	4,7	3,1	1,4	7,6	7,7	6,3	11,3	10,9
Niet-verwerkende bedrijfstakken														
Grote ondernemingen	10,4	10,1	9,6	10,9	14,0	8,8	9,2	9,2	9,0	7,0	8,0	7,5	8,7	8,2
Kleine en middelgrote ondernemingen	9,3	10,0	9,8	10,2	8,9	5,8	4,2	3,1	1,5	2,2	2,5	2,8	4,4	5,9
Totaal	10,1	10,1	9,6	10,8	13,1	8,3	8,4	8,3	7,8	6,2	7,1	6,7	8,0	7,8

¹ Verhouding tussen het nettoresultaat na belastingen en het eigen vermogen, vermenigvuldigd met 100.² Met uitzondering van de NV Solway.